

T. C.
İstanbul Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Çeviribilim Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

**İNGİLİZCE YAZILMIŞ BİR ROMANIN KAYNAK
KÜLTÜRDEKİ YERİ VE TÜRKÇE'YE ÇEVİRİLERİ
SONUCUNDA EREK KÜLTÜRDE
ALDIĞI YER**

Işıl Devrim Saltan
2501980692

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Alev Bulut

İstanbul
2009

ÖZ

Bu araştırmanın amacı İngiliz edebiyatından Türkçeye yapılan çevirilerin kaynak ve erek kültürdeki yerini değerlendirmek üzere örnek olarak seçilen İngiliz yazar Charles Dickens'ın **David Copperfield** adlı romanının Türkçe çevirilerinin incelenmesidir. Çalışmada öncelikle erek kültür olarak aldığımız Türk kültüründe Osmanlı'dan günümüze çeviri etkinliği ele alınmıştır. Ardından, **David Copperfield** çevirileri çeviribilimsel kuram ve yaklaşımlar bağlamında incelenmiştir. Kaynak kültürde **David Copperfield** romanının bulunduğu konum saptandıktan sonra, **David Copperfield** çevirilerinde temel alınan tarihsel süreç, 1937-2008 yıllarını kapsayan bir kronoloji ile değerlendirilmiştir.

Araştırmanın veri kaynakları incelendiğinde, Türkiye'de **David Copperfield** çevirilerinin her dönemde koşullardan farklı biçimlerde etkilendiği, çevirilerin belli dönemlerde çevresel konumdan merkezi konuma yerleştiği, bazı dönemlerde ise, merkezden iyice uzaklaştığı saptanmıştır. Sonuç olarak, bu çalışmada eldeki verilere dayanarak **David Copperfield** çevirilerinin kaynak kültürden erek kültüre, yani Türk kültürüne, geçişte aldığı yer ve konum değerlendirilmektedir.

ABSTRACT

The aim of this research is to focus on the translation of **David Copperfield** by Charles Dickens into Turkish in order to identify their places in both source and target cultures. Firstly, the practice of translation in the target culture, that is, the Turkish culture, from the Ottoman Period onwards is evaluated. Then, the translation of **David Copperfield** is analysed in the light of the translation methods and approaches. Finally, the place of the novel in the source culture is identified and the historical process of the translation of the novel is evaluated with a chronology covering the years between 1937 and 2008.

Considering the data of the research, the translation of the novel has been influenced by the conditions of each period in different ways and the translation gained a place in the center in certain periods, although it moved away from the center in others. As a result, this work traces the position of the translation of **David Copperfield** from the source culture to the target culture based on the data at hand.

ÖZ

Bu araştırmanın amacı İngiliz edebiyatından Türkçeye yapılan çevirilerin kaynak ve erek kültürdeki yerini değerlendirmek üzere örnek olarak seçilen İngiliz yazar Charles Dickens'ın **David Copperfield** adlı romanının Türkçe çevirilerinin incelenmesidir. Çalışmada öncelikle erek kültür olarak aldığımız Türk kültüründe Osmanlı'dan günümüze çeviri etkinliği ele alınmıştır. Ardından, **David Copperfield** çevirileri çeviribilimsel kuram ve yaklaşımlar bağlamında incelenmiştir. Kaynak kültürde **David Copperfield** romanının bulunduğu konum saptandıktan sonra, **David Copperfield** çevirilerinde temel alınan tarihsel süreç, 1937-2008 yıllarını kapsayan bir kronoloji ile değerlendirilmiştir.

Araştırmanın veri kaynakları incelendiğinde, Türkiye'de **David Copperfield** çevirilerinin her dönemde koşullardan farklı biçimlerde etkilendiği, çevirilerin belli dönemlerde çevresel konumdan merkezi konuma yerleştiği, bazı dönemlerde ise, merkezden iyice uzaklaştığı saptanmıştır. Sonuç olarak, bu çalışmada eldeki verilere dayanarak **David Copperfield** çevirilerinin kaynak kültürden erek kültüre, yani Türk kültürüne, geçişte aldığı yer ve konum değerlendirilmektedir.

ABSTRACT

The aim of this research is to focus on the translation of **David Copperfield** by Charles Dickens into Turkish in order to identify their places in both source and target cultures. Firstly, the practice of translation in the target culture, that is, the Turkish culture, from the Ottoman Period onwards is evaluated. Then, the translation of **David Copperfield** is analysed in the light of the translation methods and approaches. Finally, the place of the novel in the source culture is identified and the historical process of the translation of the novel is evaluated with a chronology covering the years between 1937 and 2008.

Considering the data of the research, the translation of the novel has been influenced by the conditions of each period in different ways and the translation gained a place in the center in certain periods, although it moved away from the center in others. As a result, this work traces the position of the translation of **David Copperfield** from the source culture to the target culture based on the data at hand.

ÖNSÖZ

Tez danışmanım Doç. Dr. Alev Bulut'a,

Prof. Dr. Turgay Kurultay'a,

Doç Dr. Mine Yazıcı'ya,

Doç. Dr. Sakine Eruz'a

Yrd. Doç. Dr. Necdet Neydim'e,

Yrd. Doç. Dr. Betül Parlak'a,

Arş. Gör. Rana Kahraman'a,

Arş. Gör. Asuman Karakaya'ya

Arş. Gör. Sinem Canım'a

Arş. Gör. Esra Özkaya'ya çok teşekkür ederim.

Sevgili anneme,

Kızkardeşim ve enişteme,

Atatürk'ü, Hasan Ali Yücel'i ve Charles Dickens'i tanıtan sevgili babama,

Kızım Gökçen'e,

Eşim Zafer Saltan'a çok teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	ii
ABSTRACT.....	iii
ÖNSÖZ.....	iv
İÇİNDEKİLER.....	vi
RESİMLER	vii
GİRİŞ.....	9
1.ÇEVİRİYE KURAMSAL BAKIŞ.....	11
1.1 Erek Odaklı Çeviri Kuramları.....	11
1.2 Çoğuldizge Kuramı.....	13
2. OSMANLI'DAN GÜNÜMÜZE ÇEVİRİ ETKİNLİĞİ.....	16
2.1 Osmanlı'da Çeviri Etkinliği.....	17
2.2 Cumhuriyet Dönemi Çeviri Etkinliği.....	21
3. VİKTORYA DÖNEMİ VE DAVID COPPERFIELD.....	27
3.1 Viktorya Dönemi'ne Bakış.....	27
3.2 Charles Dickens'in Yaşam Öyküsü ve Edebi Kimliği.....	31
3.3 Kaynak Kültürde David Copperfield.....	37
3.3.1 David Copperfield: “En Sevilen Çocuk”	37
3.3.2 Olay Örgüsü	40
3.3.3 Romanda Kullanılan Semboller	43
3.3.4 Kaynak Kültürde David Copperfield Baskıları	47
3.3.5 Romanın Temel Özellikleri.....	51
4. TÜRKİYE'DE DAVID COPPERFIELD ÇEVİRİLERİNE BAKIŞ.....	53
4.1 Türkiye'de David Copperfield Çevirilerine Kronolojik Bakış.....	53
4.2 Türkiye'de David Copperfield Çevirilerinin Kronolojisi.....	55
4.2.1 1923-1938 Atatürk Dönemi.....	58
4.2.2 1938-1950 Milli Şef Dönemi.....	59
4.2.3 1950-1960 2. Dünya Savaşı Sonrasında 27 Mayıs'a.....	60
4.2.4 1960-1970 12 Mart Muhtırasına Doğru.....	61
4.2.5 1970-1980 12 Eylül'e Doğru.....	62
4.2.6 1980 Sonrası: Özal'lı Yıllar	63
4.2.7 1990'lar ve 2000'ler.....	65
4.3 Genel Değerlendirme.....	74

SONUÇ.....	78
EKLER.....	82
KAYNAKÇA.....	90

RESİMLER LİSTESİ

Resim 1: DAVID COPPERFIELD’ın kapağı.....	82
Resim 2: Yayınlanan aylık seriler.....	83
Resim 3: CHARLES DICKENS.....	83
Resim 4: Dora ile görüşme.....	84
Resim 5: Miss Betsey Trootwood ve David.....	85
Resim 6: Evleniyorum.....	86
Resim 7: Romanın ilk Türkçe çevirisi (1937).....	87
Resim 8: İlk çevirinin ilk sayfası.....	88
Resim 9: Varlık çevirisinin kapağı.....	89

GİRİŞ

İnsanın olduğu her yerde çeviriye ihtiyaç vardır. Tarihin en eski dönemlerinden bugüne çeviri etkinliği nasıl sürmüşse, günümüzde de çevirisiz bir dünya imkansız hale gelmiştir. Globalleşme ve teknolojik gelişmeler sonucunda mesafelerin kısılması ile insanoğlunun birbirine yakınlaştığı dünyada çeviri kaçınılmaz olmuştur. Kùltürler ve diller arasındaki sınırlar ancak, çeviri yoluyla yok olmaktadır.

Dilin, insanlığın ve uygarlıkların gelişiminde göz ardı edilemeyecek bir öneme sahip olan çeviri, aynı zamanda kültürel ve dilsel etkileşimin temel aracıdır. Geçmişten günümüze dil ve kùltür alanlarında etkin bir konumda olmasına karşın, çeviri kuramlarının ve çeviri faaliyetinin kapsamlı, bütüncül ve bilimsel bir çerçeveye oturtulması süreci neredeyse ancak günümüzde tamamlanmıştır (Aksoy, 2002:9).

Çevirinin yalnızca dilsel ve metinsel bir aktarım olarak algılandığı dönemler geride kalmıştır. Süreç ve ürün olarak çeviri, 1970’lerden bu yana farklı alanlar tarafından incelenmekte ve edebiyat, kültürel çalışmalar, tarih gibi disiplinler için önemli bir kaynak olarak ilgi görölmektedir. Bu nedenle çeviribilim akademik açıdan bağımsız bir dal olsa da, yöntemsel açıdan başka disiplinlerle çok yakın bağlar kurulmasını gerektiren bir inceleme alanıdır (Gürçağlar, 2005: 9).

Bu araştırmayı yönlendiren temel amaç da, kaynak kùltüre ait edebi bir romanın erek kùltürde var olan çevirilerini bilimsel bir bakış açısıyla incelemektir. Diğeri bir deyişle, araştırmayı yönlendiren amaç, Türkiye’de batı dilleri ve kùltürlerinden Türkçe’ye çevrilen edebiyat eserlerinin incelenmesine çeviribilimsel bakış açısı getirebilmektir. Bu amaçtan yola çıkarak, araştırmada aşağıdaki gibi bir yol izlenecektir:

Araştırmanın birinci bölümünde, malzeme olarak seçilen edebiyat eserlerinin çevirisine uygun yöntem olarak ve incelemenin kuramsal dayanağını oluşturmak amacıyla erek odaklı kuramlar ve çoğuldizge kuramı mercek altına alınacaktır.

Araştırmanın ikinci bölümünde ise, bugüne kadar Türkçe'ye yapılan tüm edebiyat çevirilerinin aldığı yolu görmek amacıyla, Osmanlı İmparatorluğu'nun Tanzimat döneminden Cumhuriyet dönemine kadar olan çeviri etkinliği incelenecektir.

Araştırmanın üçüncü bölümünde, inceleme malzemesi olarak seçilen **David Copperfield** romanının kaynak kültürde nasıl bir konumda bulunduğu, yazarı ve dönemi hakkında bilgiler verilecektir.

Dördüncü bölümde ise, inceleme malzemesi olan **David Copperfield** romanının erek kültürde yer alan çevirileri öncelikli olarak tablo haline getirilecektir. Bu tablodan yola çıkılarak, dönemsel bir kronoloji oluşturulacaktır.

1937-2008 yılları arasında uzun bir dönemi kapsayacak olan kronolojinin verileri, Türkiye'de hangi dönemlerde hangi **David Copperfield** çevirilerinin yapıldığına, tarihsel dönemlerin sosyal, kültürel, siyasal ve ekonomik koşullarının yapılan çevirilere nasıl yansıdığına, başka bir deyişle inceleme kapsamında olan tüm dönemlerin çeviri politikalarına ışık tutacaktır. Bu tablonun ışığında, çevirilerin geçirdiği tarihsel değişim ve gelişim gözden geçirilerek çalışma sonlandırılacaktır.

1. ÇEVİRİYE KURAMSAL BAKIŞ

1.1. EREK ODAKLI ÇEVİRİ KURAMLARI

Çevirinin, toplumları -özellikle uluslararası iletişim ve kültürlenme açısından en gereksinim duydukları zamanlarda- bir araya getiren bir olgu olduğu bilinmektedir. İnsanoğlunun hayatının her evresinde, iletişim sorunlarına bir çıkış noktası aradığı her anda çeviri vardır ve dünya döndükçe de var olacaktır. Bu bilinçle bakıldığında, çeviri, genellikle sanıldığından çok daha karmaşık ve açıklanması güç bir olgudur. Bu nedenle dilden dile kuru bir bilgi aktarımı olarak nitelenmesi yanlış ve yetersiz bir açıklamadır. Hangi bilginin, hangi amaçla, hangi dilden hangi dile, kimin için aktarıldığını düşünmek bile konunun çok yönlülüğünü açıklamak için yeterlidir (Göktürk, 1994:92).

İnsanlığın en eski uğraşlarından biri olan “çeviri” etkinliğinin özerkliğini kazanması hiç de kolay olmamıştır (Eruz, 2003:17). Özellikle, 1980’li yıllardan sonra çeviri yayınlardaki artış, bu etkinliği başka bilim dallarının inceleme malzemesi olmaktan çıkarıp, kendine özgü bir bilim dalı yaratmaya zorlamıştır. Çevirinin mekanik bir aktarım işlemi olmayıp, yaratıcı bir eylem olduğu gerçeğinin kabul edilmesi, çeviriyi ikinci sınıf bir etkinlik olmaktan çıkarmış, bir bilim dalı olarak öteki bilim dalları arasında yer almasına neden olmuştur (Yazıcı, 2005:15).

1970’lere kadar çeviriyi metin ve dil odaklı bir süreçte incelemiş olan çeviri kuramları, çeviri yöntemlerini 80’lere kadar “serbest” ve “sadık” gibi kutuplar çerçevesinde ele almaktan öteye gidememişlerdir. Ancak, 1980’lerden itibaren yapılan kültürel araştırmalar ve edebiyat alanını etkisi altına alan yapısalcılık sonrası ve sömürgecilik sonrası akımları izleyen araştırmacılar, çeviribilimin yöntemlerini sorgulamaya başlamışlardır (Gürçağlar,2005:13-14).

Yeniliklere bağılı olarak geleneksel bilimin yapılarının sorgulanmaya başlanması da, çevirinin kendi yöntem ve ilkeleri olan bir bilim dalı olmasına temel hazırlamıştır (Aksoy, 2002:20). Çeviri, kültür ve tarih bağlamında ele alınarak, betimleyici çalışmalar yapılmasıyla birlikte özerkliğini kazanmıştır.

20. yüzyılın ikinci yarısında çevirinin geçirdiği paradigma değişimi, dünyanın da değişim geçirmeye başladığı döneme denk gelmektedir. Çevirinin kaynak odaklılıktan erek odaklılığa geçişini sağlayan yeni görüşlerin oluşmasında etkili olan nedenlere bakıldığında, uluslararası ilişkilerin artması ve kültürlerin ürünlerini başka kültürlerle tanıtabilme ihtiyacı dolayısıyla erek kültürlerin öneminin artması ve bilimsel alanlarda uzmanlaşmanın artması gösterilebilir. Bu nedenle erek kültürün ve dolayısıyla erek okurun giderek önem kazanmasıyla, çevirilerin daha fazla okura hitap etmesine ve çevirilerin işlevsel olmasına, diğer deyişle erek kültürün yapısına uygunluğuna özellikle dikkat edilmeye başlanmıştır (Yücel, 2007: 123). Erek odaklı çeviri kuramları da, bu ilkelere hizmet eden çeviri kuramlarıdır.

Birincil olarak çeviri sürecini ve erek metnin oluşturduğu kültürel ortamı dikkate alan, erek odaklı çeviri kuram ve yaklaşımlarının ortak yönü, bu kuramların, erek metnin erek kültürde işlevsel bir şekilde alınılanmak üzere üretildiğinden yola çıkmalarıdır (Eruz,2003:51). Bu nedenle, Vermeer'in Skopos kuramı, Holz-Maenttaeri'nin eylem kuramı ile Toury'nin betimleyici çalışmaları erek odaklı çeviri kuramlarına en uygun örneklerdir.

1970'lerde Alman çeviribilimci Hans J. Vermeer, meslektaş K. Reis ile birlikte geliştirmiş olduğu metin ağırlıklı çeviri kuramını **Skopos** olarak nitelendirmiştir. **Skopos**'a göre; metnin işlevini çeviri süreci belirlemektedir. Hedef metin, hedef kapsam içinde yerine getirmeyi hedeflediği işlev ile şekillenmektedir. Bu işlev de, alıcı kapsam ve ortama göre değişiklik göstermekte ve çevirmen, hedef metnin hedef ortamda oluşan işlevine göre çeviri sürecini yönlendirmektedir(Aksoy, 2002:25). Sunulan bilgi yapılan kültürün gereksinmelere göre değişebilmektedir.

Skopos kuramı, bu nedenle, kaynak ve erek metinleri iki ayrı metin olarak değerlendirmektedir (Yücel, 2007: 115).

Çeviriyi işlevsel bir edim olarak gören Holz-Maenttari de 1984’de “**Çeviri Eylemi**” kuramını ortaya atmıştır. Bu kurama göre, çeviri iletişimsel bir ortamda gerçekleşen, “amaca yönelik bir eylem” olarak tanımlanmaktadır. Bir iletişimsel etkisinin oluşabilmesi için, olduğu ortam erek kültür tarafından belirlenmelidir (Eruz, 2003: 53).

Toury ise, çeviribilimsel çalışmaların erek metinden başlaması gerektiğine işaret etmektedir. Kaynak metin, salt kaynak kültür için üretilen bir metin niteliğindedir. Erek metin ise, erek kültür normlarına göre üretilen, bambaşka ve yeni bir metindir. Kaynak metin, ancak betimleyici çalışmalarda inceleme konusu olabilir. Böylece Toury, çeviri sürecine ve çeviri etkinliğine bütünleyici, nesnel ve dizgesel bir yaklaşım getirir. Toury ile, “erek metnin” aslında “erek kültürün ürünü” olduğu görüşü geçerlilik kazanmaya başlar (Eruz, 2003:52).

Bu görüşler doğrultusunda erek odaklı çeviri kuramlarının işlevine baktığımızda, “kaynak metnin dokunulmazlığı”nı çürütmüş olduklarını görmek mümkündür. Çünkü gerçek çeviri işleminde, erek metin ancak erek kültür ortamında yaşamayı başarabildiği zaman, çeviri işleyen bir çeviridir. Bütün bu saptamalara göre, çeviri, diğer deyişle “erek metin” toplumsal normları da kapsayan, koşullara göre gerektiğinde devingen bir sürecin sonunda oluşan bir metin türüdür (Eruz,a.g.e.,s. 54-55).

1.2. ÇOĞULDİZGE KURAMI

Çoğuldizge kuramı, İsrailli dilbilimci Itamar Even-Zohar’ın 1978 yılında ortaya atmış olduğu kuramdır. Çeviri kuramını ilk kez devingen bir sistem içerisinde ele alan Even-Zohar’ın çoğuldizge kuramı, önemini çeviri yazının ulusal yazın

içerisinde göstermesinden ve bu yazın içerisindeki işlevini vurgulamasından alır (Yazıcı, 2005:126).

Ulusal kültürlerin biçimlenmesinde çevirinin önemli bir işlevi olduğu kültür tarihçileri tarafından kabul edilmesine karşın, çeviri yazının ayrı bir yazınsal dizge olarak var olabileceğine dair bir bilinç oluşmamıştır (Even-Zohar 2004, çev. Paker, s.191). Oysa, “çeviri yazın”, sadece “çevrilmiş yazınsal yapıtların toplamı değil, “yapısı ve işleviyle bir dizge olan metinler topluluğudur(Even-Zohar, 2004:192).Çoğuldizge kuramına göre çeviri, kendi içinde bir dizge oluşturmakla kalmaz, aynı zamanda edebiyat çoğuldizgesinin bir parçasıdır(Gürçağlar, 2003:247).

Even-Zohar’a göre bir metin tek başına var olamaz, bir dizgeler bütününe merkez ve çevresinde bulunan diğer metinlerin merkez ve çevresinde bulunan diğer metinlerin oluşturduğu bir ilişkiler yumağı içinde yer alır (Gürçağlar,2005:17). Bu nedenle denilebilir ki, belli bir ulusal edebiyatın kabul ettiği dilde yazılmış olan özgün edebiyat eserleri birbirleriyle karşılıklı ilişki içindedirler ve hangisinin “merkez” konumu alacağı konusunda sürekli çekişmeler vardır (Even-Zohar, 2004:192). Çeviri edebiyatın çoğuldizge içindeki konumu önceden belli değildir; “merkez” ya da “çevre” konumda olabileceği gibi, tutucu ya da yenilikçi özellikler de taşıyabilir(Gürçağlar, 2003:247).

Çeviri yazının “merkez” ya da “çevre” konumda olması, çoğuldizgenin özgül işleyişine bağlıdır. Bu durum, çeviri yazının konum bakımından sürekli yer değiştirdiği anlamına gelmez. Ancak, belli türdeki uzun süreli koşullar, çeviri yazının yalnız bir konumda uzun süre kalmasına neden olabilir (Even-Zohar, 2004:194).

Çeviri yazının “merkez” konumda olması ise, etkin biçimde çoğuldizgenin merkezini biçimlendirmesi anlamına gelir. Böyle bir durumda, çeviri yazın büyük ölçüde yenilikçi güçlerin parçasıdır. Çeviri yazın, ulusal edebiyata yeni türlerin girmesine neden olabilir (Even-Zohar, 2004:194-195).

Çevirilerin sıklıkla yenilikçi özellikler taşıdıkları, repertuarda yeni modellerin katkıda bulundukları dönemler de görülür. Even-Zohar’a göre, çevirilerin “merkez” konumda bulunabilmesi için çoğuldizgede belli koşulların bulunması gerekir (Gürçağlar, 2003: 247). Bu koşullar şöyle tanımlanabilir:

- a) çoğuldizge henüz oluşmamışken, diğer deyişle edebiyat henüz “genç” ve yerleşme sürecinde iken
 - b) edebiyat ya “çevresel” ya “güçsüz” ya da her iki durumda iken
 - c) edebiyatta dönüm noktaları, bunalımlar ve yazınsal boşluklar yaşanırken.
- (Even-Zohar,a.g.e.,s.195)

Birinci durumda, çeviri yazın, genç edebiyatın dilinin, bir yazın dili olarak görev yapmasını sağlar ve çok sayıda okura ulaşmak için çok sayıda yazın tipine uygulama isteğini karşılar. Ancak, genç edebiyat bütün yazın tiplerinde yeterli ürün üretmediğinden, çeviri yazın yoluyla başka edebiyatların deneyiminden yararlanır.

İkinci durumda da, yine aynı şekilde kaynakları sınırlı olan ve genellikle “çevresel” konumda olan edebiyatlar, içinde bulundukları koşulların sonucu olarak, çoğuldizgesel yapının “gerektirdiği” bütün dizgeleri üretemezler ve bu dizgelerin yerini çeviri yazın ile doldururlar.

Üçüncü durumda ise, çoğuldizge içindeki devingenlik, dönüm noktaları, ya da başka bir deyişle, yerleşmiş örneklerin yeni bir kuşak için artık geçerli olmadığı tarihsel anlar yaratır. Böyle anlarda çeviri yazın, çevresel konumlu edebiyatlarda bile “merkez” konuma yükselebilir. Bu durum, özellikle bir dönüm noktasında, yerli yazınsal malzeme içinden kabul edilir bir örnek çıkmadığında geçerlidir ve sonuç olarak yazınsal bir “boşluk” yaratır. Böyle bir boşlukta, yabancı örneklerin yerli edebiyata sızması daha kolay olduğundan, çeviri yazının “merkez” konuma gelmesi kolaylaşır (Even-Zohar,2004: 195-196).

Aksi durumda, çeviri yazının “çevresel” konumda olması ise, çoğuldizgenin içinde genellikle “epigonik” yazın özelliğini kazanarak çevresel bir dizge oluşturması anlamına gelir. Başka deyişle, böyle bir durumda çeviri yazın, çoğuldizge içindeki başlıca süreçler üzerinde etkili değildir; daha önceden egemen olan bir yazın tipinin saptadığı alışılmış “norm”lara göre biçimlendirilmiş ve tutuculuğun başlıca etkenlerinden biri olmuştur (Even-Zohar, a.g.e.,s.197).

Çoğuldizge kuramı, çeviri sürecine yeni bir bakış açısı getirmiş, özellikle de bu sürecin toplumsal-kültürel yönlerini vurgulayarak, dilbilim kuramlarının açıklamakta yetersiz kaldığı çeviri ve kültür ilişkileri, kültürel dönüşümde çevirilerin işlevi, çeviriye dair tanım ve davranışların zaman içinde değişmesine önayak olmuştur. Çoğuldizge kuramından önce çeviri ile oluşturulan modeller metin düzeyini aşamamış, çeviri metinlerin toplumsal-kültürel bağlamları içinde incelenmeleri gerektiği yeterince vurgulanamamıştır (Gürçağlar, 2005:18-19).

Bu çalışma kapsamında bu kuramsal çerçevenin kullanılmasının önemi hem Türk edebiyatının dizgesel gelişimi hem de ele alacağımız çeviri eser bağlamında bir erek kültür dizgesi olarak oynadığı rolü ortaya koymaya uygun görünmektedir.

2. OSMANLI’DAN GÜNÜMÜZE ÇEVİRİ ETKİNLİĞİ

Bu bölümde Osmanlı’nın ilk dönemlerinden bu yana gerçekleşen çeviri hareketleri inceleme konusu olarak ele alınacaktır. Osmanlı’da ilk çevirilerin ne zaman başladığı, ne amaçla başladığı ve devam ettiği; bundan başka ne gibi etkileri olduğu bu bölümün inceleme konusudur.

2.1 OSMANLI'DA ÇEVİRİ ETKİNLİĞİ

Çeviri, eski deyişle terceme, bir dilden bir dile çevrilmiş yazı ya da kitap anlamına gelen bir sözcüktür. Dünyada kaç milyar insan olduğunu ve onların konuştuğu dil sayısını düşünürsek, çeviriye önemli görev düşmektedir dersek hiç de yanılmış olmayız. Bununla birlikte, çeviri sosyal bir olgudur ve bütün insanlığın ortak duygu ve düşüncelerini paylaştığı ortak bir platformdur. Ulusların yaşadığı tüm tarihsel ve toplumsal koşullarda çeviri, toplumun duygularına göre şekillenir. Bu nedenle, “O çeviri ki, Cengiz Aytmatov’un dediği gibi, onda yüzyıllar bir araya gelir, çağlar arasındaki yaşam ilişkilerini birleştirir, ayrı ortamların boylamları ucuca dokunur.” (Günyol, 1983:325).

Osmanlı da, benzer tarihsel ve toplumsal koşulları gereği, dışarıya artık farklı bir açıdan bakma ihtiyacı hissetmiş, yapılan ilk çevirilerle Osmanlı kültür dünyası yeni kavram ve fikirlerle tanışmaya başlamış ve bu da yenileşme hareketlerinin başlangıcını oluşturmuştur. Osmanlı’nın yüzyıllardır devam eden saltanatı, son yıllarında çeşitli sebeplerden ötürü durma noktasına geldiğinden; artık bir çıkış noktası aranmaya başlanmış ve bu çıkışın önemli basamaklarından biri de yapılan çeviriler olmuştur. Edebiyattan ve yerli yazından daha önce, imparatorluğun ihtiyacı olan askeri ve teknik alandaki eksiklikler çeviri yoluyla tamamlanmaya çalışılmıştır (Ülken,1996:26).

H.Ziya Ülken (1996:17), Batı kültürüyle temasın o kadar çabuk gerçekleşmediğini, aksine İslam medeniyeti ile Batı kültürünün uzun süre kaynaşmaya ulaşmadan yaşadığını söyler. Türk Düşüncesi son yüzyılda Batı kültürü ile temasların çoğalması sonunda yeni bir devreye girmeye başlamıştır.

Batı ise, Rönesans döneminde kültürel dönüşümünü çeviri etkinliği ile sağlamıştır. Batı, bu sayede Hristiyanlık öncesi ortak kültürel temellerini keşfederek, daha sonraki kültürel oluşumlarda bu keşiften ciddi biçimde yararlanmıştır (Akbayar, 1985:447). Oysa, Arap ve Fars kültürünün üstünlüğüne inanan ve yüzyıllar boyu kendini Batı dünyasına kapalı tutan Osmanlı İmparatorluğu ise, Rönesans hareketinden gerektiği şekilde yararlanamamış, hem kültürel, hem askeri alanda başarısızlığa uğramıştır (Yazıcı, 2005:45).

Osmanlı'da devlet eliyle yapılan ilk çeviri hareketi diyebileceğimiz oluşum Lale Devri'nde başlamıştır. Ancak, bu tezde yapılan çalışmalar ancak Tanzimat Dönemi ile başlayan kişisel çevirilerden yola çıkıldığından dolayı, Lale Devri'nde yer alan çeviri etkinliği bu bölümde konu edilmemiştir.

Batı toplumları, toplumsal ve kültürel gelişimlerini büyük ölçüde çeviri yoluyla sağlarken, Osmanlı bu tarz bir dönüşüm faaliyetini, yoğun olarak ancak Tanzimat Dönemi'nde ortaya çıkarabilmiştir. 1839 yılında ilan edilen Tanzimat Fermanı'yla birlikte, II. Mahmut Dönemi'nde başlatılan eğitim alanındaki reformlar çalışmaları genişletilmiş, yabancı dilde eğitim veren okullar ve azınlık okulları bu dönemde açılmıştır. Yine bu dönemde Darülfünun adıyla ilk üniversitenin açılması kararlaştırılmış ve Darülfünun'a kitap hazırlamak amacıyla, Encümen-i Dâniş kurulmuştur. Birçok eserin kaleme alınmasını ve çevrilmesini sağlayan Encümen-i Dâniş, Darülfünun açılmadan kapanmıştır(Akbayar, 1985:448).

Yine aynı şekilde 1870 yılında Daire'i İlmiye adıyla kurulan oluşum, 1863 yılında kurulan Darülfünun'a çeviri ders kitapları sağlamak amacıyla kurulmuştur. Bu çalışmanın inceleme alanı sadece çevirileri kapsadığından, devlet kurumlarının incelenmesine çok fazla yer verilmemesi tercih edilmiştir. Darülfünun'un öğretim elemanı eksikliği ise yurtdışından gelen hocalar ile karşılanmış, bu hocalar Türkçe öğrenene dek, dersler çeviri aracılığı ile gerçekleştirilmiştir (Eruz, 2003:37-38).

Osmanlı İmparatorluğu, Tanzimat'ın ilanı ile başlatmış olduğu değişim hareketi kapsamında birçok alanda, köklü reform çalışmaları gerçekleştirmiştir. Tanzimat'ın ilanı ile birlikte Batı yazınından da eserler çevirerek, Batı yazını ile de tanışmış, yeni yazın türlerinin edebiyatımıza girmesini sağlamıştır.

Tanzimat Dönemi'nde özellikle Fransızcadan yapılan çeviriler oldukça yer tutmuştur. Batıdan yapılan çevirilerle Osmanlı kültür dünyası değişik kavram ve fikirlerle tanışmaya başlamış ve bu da Türk Edebiyatı'nda yeni bir türün oluşmasına öncülük etmiştir.

Tanzimat döneminde yoğunlaşan çeviri hareketleri roman, tiyatro gibi Batıdan gelen bazı edebi türlerin özellikle Fransızcadan çevirilerle geçtiğini biliyoruz. Osmanlı'da henüz roman geleneğinin olmayışı, yeni bir tür olarak Batı'dan bize aktarılışını örnek gösterebiliriz. Bu nedenle, Batı'dan yapılan eser tercümelerinin sayısı, Batı kültürüne duyulan hayranlık ve yönelimin olduğu dönemde, Tanzimat Dönemi ile birlikte yoğunluk kazanmıştır. Edebi çeviri yine bu dönemde karşımıza çıkmış ve hız kazanmıştır (Eruz, 2003:31).

Münif Paşa'nın Volter, Fenelon ve Fontenel'den seçilmiş felsefi diyaloglardan oluşan **Muheverat-ı Hikemiyye** ve Yusuf Kamil Paşa'nın Fenelon'un **Telemaque (Telemak)** adlı çevirisi Tanzimat'ın edebi zemininin hazırlanmasında başlangıç olmuşlardır. Hatta Telemak, Şemsettin Sami'nin yazdığı ve ilk Türk Romanı olarak kabul edilen **Taaşuk-i Talat Fitnat**'tan önce edebiyatımıza girmiştir. Yusuf Kamil Paşa'nın çevirdiği Telemak, Batılı roman türünde ilk örnek olmasına karşın, divan düzyazısının tüm ve ağır ve ağıdalı formlarını içermekteydi. O zamana değin roman diye bir tür Türk yazınında bulunmadığından, yerel öğeler içererek çevrilmiştir. Buna rağmen, büyük ilgi uyandırmış, okul kitaplıklarından eksik olmamıştır (Göktürk, 1994:51).

Şinasi Fransız şairleri Lamartine, La Fontaine, Racine ve Gilbert'den çevirdiği şiir parçacıkları ile **Telemaque**'tan şiire dönüştürdüğü bir paragrafı

Tercüme-i Manzume adıyla yayımlamıştır (Akünal,1985:452). Ahmet Vefik Paşa, **Hikâye-i Hikemiye-i Mikromega**'yı (1871), Recaizade Mahmud Ekrem **Atala**'yı, Mahmut Nedim **Gülüver Seyahatnamesi**'ni (1872), Kadri Topal **Şeytan**'ı (1872), Emin Sıddık **Pol ve Virjin**'i (1873), Azize Hanım Notre-Dame de Paris'den **Garip Nine**'yi (1875), Yusuf Neyyir **Grazielle**'i (1878) ve Ahmet Mithat **La Dam o Kamelya**'yı (1879) çevirmişlerdir(Korkmaz,2005:25).

Victor Hugo'nun Sefilleri "**Bir Mağdurinin Hikayesi**" adıyla Ceride-i Havadis gazetesinde tefrika edilmiştir. Vak'anüvis Ahmet Lutfi Efendi, Daniel Defoe'nun Robinson Crusoe adlı eserini **Hikaye-i Robenson** adıyla 1864'de, Teodor Kasap, Türk Edebiyatında ilk büyük tercüme romanlardan sayılan **Monte Kristo**'yu (1871,1873) Türkçe'ye kazandırmıştır. Ziya Paşa J.J.Rousseau'nun **Emil** (1870) ve Moliere'den **Riyanın Encamı** (1881) adlı kitaplarını çevirir. Özellikle sözü edilmesi gereken ve Türk çeviri tarihinde çok önemli bir yere sahip olan Ahmet Vefik Paşa'nın **Tartuffe, İnfial-i Aşk, Don Juan, Adamcıl, Savruk, Yorgaki Dandini** gibi Moliere çevirileri ile **Zor Nikah, Zoraki Tabip, Tabib-i Aşk, Dekbazlık** gibi yine Moliere uyarlamaları, Namık Kemal'in Rousseau ve Montesquieu çevirileri, **La Fontaine'den Masallar** çevirisi ve buna ek olarak Racine ve Lamartine'den yaptığı şiir çevirileri, Ethem Pertev Paşa'nın Victor Hugo'dan yaptığı şiir çevirileri Türk Edebiyatı'nın Batı kültür ve dünyasının kapısını aralamasında önemli görevler üstlenmişlerdir (Korkmaz,2005:26).

Tanzimat Dönemi hem toplumu hem de edebiyatımızı ciddi bir yol ayrımına getirmiştir. Edebiyatımıza geleneksel yapıdan farklı olarak çeviri yoluyla yeni türler girmeye başlamış ve tüm şair ve yazarları yeni arayışlara yöneltmiştir. İster şair, ister romancı olsun; pek çok fikir ve düşünce insanımız kültür ve aydınlanma yolunda Türk yazınına çeviri yoluyla pek çok eser kazandırmışlardır.

Tanzimat'taki çeviri etkinliğinin topluma yönelik olmaması, çevrilen yapıtlar konusunda gerektiği kadar seçici davranılmaması ve çevirilerin sınırlı bir okur kitlesine hitap etmesi kültürel dönüşümün gerçekleşmesine engel olmuştur. Batı'ya

özenme ve ona öykünmenin dışına çıkamayan bu anlayış doğrultusunda askeri alanlar ve yazınsal konularda bir ilerleme görülmüş ise de, bu çalışmalar yine de çeviriye yönelik dizgesel bir hareketin oluşmasına yeterli olmamıştır (Yücel, 2006:213).

Cumhuriyet Dönemi çeviri etkinliği ise, Türk Edebiyatı açısından başka bir önemli adım olması sebebiyle, ayrı bir bölüm ve başlık altında uzun soluklu olarak incelenmesi gerekmektedir.

2.2 CUMHURİYET DÖNEMİ ÇEVİRİ ETKİNLİĞİ

AKLIN VEKİLİ

Ben...güneşin altın sarısından içtiği şarapla
mest ve birbirine sokularak bahtiyar bir
insanlığın istikbalini kendi milletimin ilerideki
mesut günlerinde gören ve bu hayal içinde
bütün saadetini bulan biriyim.

Hasan-Ali Yücel (1937)

(Şengör, 2001:29)

Cumhuriyet Dönemi çeviri etkinliğine göz atarsak, o dönemdeki kültür ve eğitim alanındaki atılımlarda yer alan en önemli isim kuşkusuz Hasan Ali Yücel'dir. Atatürk'ün **Aydınlanma Devrimleri** adını diyebileceğimiz birçok kültür atılımını, H.A.Yücel, Maarif Vekilliği sırasında gerçekleştirmiştir. Yücel'in idealist kişiliği sayesinde Cumhuriyetimiz, erken dönemde Köy Enstitüleri ve klasiklerin çevrilmesi gibi önemli atılımlarla tanışmıştır. Hasan Ali Yücel, Atatürk'ün gerçekleştirmeye çalıştığı laik toplum düzeninin ve eğitim sisteminin kurulmasında rol almış önemli bir kişilik ve siyaset adamıydı. Cumhuriyet Dönemi'nde çeviri denildiği zaman, akla ilk gelen şey, 1940'lı yıllarda Hasan Ali Yücel döneminde devlet eliyle yapılan çeviri girişimidir. Türkiye Tarihinde ne öncesinde, ne de sonrasında, seferberlik ruhuyla böylesi bir girişim olmamıştır (Kurultay,1998:15).

Türk Kùltür Devrimi, yüzyılımızın önde gelen devrimcilerinden ve devlet adamlarından biri olan Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk'ün adıyla ayrılmaz bir biçimde bağlanmıştır. Atatürk'ün ölümünden sonra Milli Eğitim Bakanı olan Hasan Ali Yücel, Atatürk'ün tam da istediğı şekilde reformlar yapabilmek için çalışmalar yapmıştır. Hasan Ali Yücel'in adı, Köy Enstitülerinin ve Devlet Konservatuvarı'nın kurulması, bilim dilinin ve devlet dilinin Türkçeleştirilmesi, ansiklopedi, dergi ve sözlük gibi yayınlar, dünya edebiyatından Türkçe'ye çeviriler, Üniversiteler Kanunu ve Türkiye'nin UNESCO'ya girişı gibi etkinliklerle anılmaktadır (Çıkar,1998:11).

Çeviri etkinliğı, bu yenilenme ve aydınlanma ihtiyacı yolunda en önemli adımlardan biri olmuştur. Bu bakış açısıyla, erken dönem çeviri etkinlikleri, **“Aydınlanma ve Hümanizma”** bilinciyle başlamamışsa da, sonraları oluşacak olan çeviri etkinliklerine öncülük etmiştir. 19. yüzyılda tüm alanlarda yapılan çeviri etkinliğı, 20. yüzyılda daha büyük bir önem kazanmıştır. Cumhuriyetin ilan edilmesinin ardından, 1924 yılında, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı “Telif ve Tercüme Heyeti” kurulmuş ve bununla da Türk'ün Ulusal kitaplığına, eğitim, öğretim kurumlarına sanat ve düşünce yapıtlarının çevrilerek kazandırılması amaçlanmıştır (Çıkar,a.g.e.,s.12).

1940'larda Hasan Âli Yücel Döneminde kurulan “Tercüme Bürosu” vasıtasıyla da dünya klasiklerinden diğler alanlardan birçok eser çevrilmiş ve çevirmenlerin çeviri ile ilgili konuları tartıştıkları “Tercüme Dergisi” yayınlanmıştır. Bu dönemde birçok eserin dilimize çevrilmesinin temelleri atılmış ve çeviri etkinliğı en parlak dönemlerinden birini yaşamıştır (Eruz,2003:59).

Cumhuriyet Dönemi'nde ise, Hasan Ali Yücel'in Maarif Vekilliğı sırasında disiplinli ve kapsamlı olarak çeviri faaliyeti yürütölmüş, bu bilinçle bir tür aydınlanma çağı yaşanmıştır. 1928'de yapılan Dil Devrimi önderliğinde, yüksek kültürlü bir millet yaratılmak istenmişti. Atatürk'ün dil ve eğitim ile ilgili en büyük ölküsü buydu. Halkın zaten gereğince okuyup yazamadığı eski dilden, kolaylıkla

yazılıp okunabilen Latin harflerine geçişte büyük görev yine çeviriye düşmekteydi. Hasan Ali Yücel, 28 Aralık 1938’de Milli Eğitim Bakanı olup, 7 yıl 7 ay 7 gün bu görevde kalmıştır. 5 Mayıs 1946’da görevden ayrıldığı zamana değin, tercüme işleriyle uğraşmıştır (Coşkun, 2007: 48).

Yücel, önce 1-2 Mayıs 1939 tarihlerinde On yıllık Neşriyat Sergisi ve 1. Türk Neşriyat Kongresi’ni açar. Ülkenin yazarları, yayıncıları, eğitimcileri ve daha birçok uzman dalı olan kişileri kongreye çağıran Yücel, umumi bir neşriyat programı hazırlanması, tercüme edilecek kitapların tespiti, gençlik ve çocuk için kütüphane kurulması, ansiklopedi yayımı ve matbaa işleriyle ilgili önemli konuları onlarla tartıştı (Çıkar,1998:80).

Hasan Ali Yücel, Batı dillerinden yapılan çevirileri, kültüre yapacağı katkılardan dolayı çok önemli bulduğundan, yapacağı işlerle ilgili programında tercümeler önemli bir yer tutar. Yücel, Batı dillerinden Türkçe’ye çevirinin önemini ve gerekliliğini şöyle anlatmaktadır:

“Garp kültür ve tefekkür camiasının seçkin bir uzvu olmak dileğinde ve azminde bulunan Cumhuriyetçi Türkiye, medeni dünyanın eski ve yeni fikir mahsullerini kendi diline çevirmek ve alemin duyuş ve düşüncüsü ile benliğini kuvvetlendirmek mecburiyetindedir. Bu mecburiyet, bizi geniş bir tercüme seferberliğine davet ediyor.” (Çıkar,1998:81)

Birinci Türk Neşriyat Kongresinde, bilindiği gibi, ağırlıklı olarak tercüme edilecek ve basılacak kitaplar önem kazanmıştır. Bu kongrenin amacı, öğrencilerin ve halkın gerçek bir kütüphaneden faydalanmasını sağlamaktır. Çünkü okumakla ve kültürü kazanmakla, halkın fikri düşünceleri gelişecek ve eğitilmiş toplum her alanda kendi kendine yetebilecektir. Bu da ancak kültür birikiminin sağlayabileceği bir durumdur. Atatürk’ün Aydınlanma Devrimleri’nin amacı, halkı bir an evvel cahillikten, köhnelikten ve çıkmazdan kurtarmaktı. Her alanda kendi kendine

yetebilen bir Cumhuriyet, onun hayaliydi. Bütün bunların oluşması yıllar alacaktı. Bu nedenle bir an evvel, bilime ve kültüre doğru önemli adımlar atılmalıydı.

Yücel'e göre; bir asırdan fazla zamandır çevrilen birçok eserin milli kütüphanemizde yer almaması büyük talihsizliktir. Bunu nedeni ise, Tanzimat'tan bu yana, hatta Lale Devri'nden bu yana (devlet eliyle yaptırılmış olsalar bile bu tür bir amaçtan söz edilemez) yapılan bütün çalışmaların tutarlı ve derli toplu olmaması, gelişi güzel yapılması, halkın okur yazarlığına katkıda bulunmak gibi amaçlar taşımaması gibi sorunlar yüzünden halk ile bir bağ kuramamıştır. Yücel'in burada hedeflediği ise, batı ile çeviriler sayesinde bir kültür köprüsü kurmak ve bu yolla Genç Cumhuriyet'in ihtiyacı olan Türk Hümanizmasına ulaşabilmek için aydınlık bir yol çizmektir.

Neşriyat Kongresi'nde kabul edilen eserler listesi doğrultusunda oluşturulan Tercüme Heyeti de tam da bu aydınlanmaya hizmet amacıyla görevine başlamıştır. 27 kişilik Tercüme Encümeni, ardından 1940 yılında toplanan Tercüme Heyeti, Yücel'in başkanlığında çalışmalarına başlamış, Tercüme Encümeni raporunda tavsiye edilmiş olan esaslara uymayı kararlaştırmıştır. Heyet, Dr. Adnan Adıvar'ın başkanlığında 4 toplantı yaptıktan sonra Daimi Büro'yu kurmuştur.

Nurullah Ataç tarafından yönetilen Daimi Büro'nun üyeleri arasında Saffet Pala, Sabahattin Eyüboğlu, Sabahattin Ali, Bedrettin Tuncel, Enver Ziya Karal ve Nüsret Hızır bulunmaktadır. Kuruluşundan kısa bir süre sonra Dünya Edebiyatı Klasiklerinin çevirisine başlanır ve 1946 yılı sonun kadar toplam 496 eser Türkçeye çevrilir. İlk üç yılda yayınlanan 109 eserin 39'u Klasik Yunancadan, 38'i Fransızca'dan, 10'u Almanca'dan, 8'i İngilizce'den, 6'sı Latince'den, 5'i Şark ve İslam klasikleri'nden, 2'si Rusça'dan ve 1 tanesi de İskandinav edebiyatındandır. Bundan sonraki yıllarda eserler daha da çeşitlenir. Edebi eserlerin yanı sıra felsefe derslerindeki ders kitabı açığını gidermek için önemli felsefe eserleri de Türkçeye çevrilir. (Çıkar,1998:82)

Tercümelerin ilk baskılarında yer alan önsözde Yücel şunları söylemektedir:

“Hümanizma ruhunun, ilk anlayış ve duyuş merhalesi, insan varlığının en müşahhas şekilde ifadesi olan sanat eserlerinin benimsenmesiyle başlar. Sanat şubeleri içinde edebiyat, bu ifadenin zihin unsurları en zengin olanıdır. Bunun içindir ki bir milletin, diğer milletler edebiyatını kendi dilinde, daha doğrusu kendi idrakinde tekrar etmesi; zeka ve anlama kudretini o eserler nispetinde artırması, canlandırması ve yeniden yaratmasıdır.”(Çıkar,a.g.e.,s.83)

Büronun ana hedefi, Dünya Klasiklerini düzenli olarak çevirerek Türk okuruna tanıtmak ve okurlara aydınlanma dönemi yaşatmaktır. Buna uygun olarak, öncelik Antik Yunan klasiklerine öncelik verilmişti. Dönemine “Altın Çağ” yaşatan bu klasiklerin ulaştığı nokta, Cumhuriyet dönemi için de hedeflenmişti. Bu girişimde amaç olan Batı ile kültür etkileşimini sağlayacak, aydınlanmaya ışık tutacak kimseleri bulmak oldukça zordu. Zira, bu görevi üstlenenlerin sayısı parmakla sayılacak kadar azdı. Bu kadar az çevirmenle 1940 yılında kurulan Tercüme Heyeti 1946 yılının sonuna kadar 496 eseri dilimize kazandırmayı başardı.

Yine Büroya ait olan Tercüme dergisi de çeviri etkinliğine çeviri bilincinin oluşmasına önemli katkıda bulundu. Tercüme Dergisi’nin iki önemi vardı. Birincisi, ülkemizde çeviri konusundaki kaynakçalara yer vermesi, ikincisi ise, çeviri bilinci kazandırmada önemli bir adım olması ve çeviribilimin bir disiplin haline geleceğinin habercisi olmasıydı. (Yazıcı, 2004:186)

Uzun çabalar sonucu yapılan bu tercümeler, daha sonraları Şiiri ve Çağdaş Türk Edebiyatı’nı da etkileyecekti. Tercüme Encümeninin aynı zamanda Tercüme adında bir dergisi de bulunmaktaydı. 1940 yılından itibaren 2 aylık dönemler halinde 1967 yılına kadar yayınlanmıştır. Türk Çeviri Edebiyatı’nın gelişimine önemli katkılarda bulunan yapıtaşlarından biri olarak, dönemin ünlü yazar ve şairleri, tercüme ile ilgili her türlü fikir alışverişi yapabilme ve tartışma platformu oluşturabilme olanağına “Tercüme” dergisi sayesinde kavuşmuşlardır.

Aradan geçen sekiz yılın sonunda Hasan Ali Yücel'in görevden alınmasıyla, Yücel'in algıladığı biçimde aydınlanma ve bilgilenme çağı yavaş yavaş sönmeye başladı diyebiliriz. Bu dönemden sonra da Yücel kişisel çabalarına devam etti. Ancak, ardından gelen Maarif Vekilleri çeviri etkinliğine Yücel kadar önem vermediler. Bu nedenle, çevrilen eserlerin sayısı yıllar içinde düşmeye başladı ve çeviri etkinliği giderek önemini yitirdi. (Şengör, 2001: 18)

Yücel'e göre; yıllardır süregelen rastgele ve kişisel çabalar, Ulusal Kütüphanemizin yetersiz kalmasına yol açmış, dolayısıyla titiz çalışmayla bu yetersizliklerin üstesinden gelinebileceğine inanmıştır.

Dil devrimi sonrası toplumsal ve kültürel yükselişin, tercüme eserlerle oluşacağına inanmaktadır. Kendisi de 30'lu yıllarda yoğun olarak felsefe, sanat ve ilim üzerine yazılar yazmış ve bu yazıların okuyuculara milli fikir aşılacak şekilde olmasına gayret etmiştir.

Hasan Ali Yücel, Atatürk'ün gerçekleştirmeye çalıştığı laik toplum düzeninin, laik eğitim sisteminin kurulmasında hem kuramcı hem de eylemci olarak etkin rol almış bir kişiliktir (Coşkun, 2007: 13). Ancak onun döneminde aydınların özerk çalışması için gerekli ortam ve gerçek bir kültürel seferberlik sağlanabilmiştir. O dönemde hapisanede bulunan Nazım Hikmet'e çeviri sipariş edilmesini bile kabul etmiştir. Onun bu yaklaşımı seçkinciliğe varan bir Aydınlanmacılıktır, kültürü sadece akla dayandırmayıp bir bütün olarak gördüğü için de Hümanizma'dır (Kurultay, 1998:24-25).

Turgay Kurultay'a göre; temel yapıtların çevirisi kültürel bir uyanış yaratmamış, ancak başlamış olan bir yeni yönelimin kültür referanslarını güçlendirmiştir. (1998:33) Uzun vadeli bir gelişmede tarihsel bir kilometre taşı olmuştur. Bu uyanış, kısa vadeli bir olay değildir. Tek başına oluşmamıştır. Ortaya çıkma nedenleri vardır. Yine de Türk kültür tarihine çok büyük katkıları olduğu yadsınamaz. Ülken'in "Uyanış devirlerine yaratıcılık kudretini veren tercümedir."

sözü, çevirilerin toplumlarda yarattığı etkiyi en iyi şekilde anlatmaktadır. (Ülken,1997:14)

3. VİKTORYA DÖNEMİ VE DAVID COPPERFIELD

3.1 VİKTORYA DÖNEMİNE BAKIŞ

Adını Kraliçe Viktorya'dan alan ve İngiliz tarihinde en uzun süren hükümdarlığın geçtiği dönemdir. Bu dönem kültürel, politik ve ekonomik anlamda çok güçlü olduğundan “Altın Çağ” olarak da adlandırılmaktadır. İngiltere Tarihinde çok önemli bir yere sahip olan Viktorya Dönemi, 1837’de Kraliçe Viktorya’nın tahta çıkmasıyla başlar ve 20. yüzyılın başında, 1901 yılında Kraliçe’nin ölümüyle sona erer. Bazı araştırmacılara göre Viktorya Dönemi, 1815’de Napolyon ile yapılan savaşla başlar. Edebiyatta ise, Sir Walter Scott’ın ölümüyle 1832 yılında başlayıp, 1914’lere kadar devam eder (Carter, McRae, 1996:125).

Kraliçe Viktorya’nın hükümdarlığının ilk dönemleri aslında pek de parlak sayılmazdı. Ciddi sosyal problemler ile birlikte keskin ekonomik değişikliklerin bir arada olduğu bu dönemde ülkede pek çok problem vardı. Bunun nedeni ise, çok hızlı ve düzensiz bir şekilde gelişen sanayileşmenin gerçekleşmesiydi. (Abrams,1993:891)

İşçi sınıfı sendikalara üye olamıyor, olsa da cezalandırılıyordu. Ekmek ve tahıl fiyatları çok yüksekti. Bu durum, işçi sınıfının daha da ezilmesine neden oluyordu. Tifus, kolera gibi salgın hastalıklar ve özellikle tarım kaynaklı ekonomik krizler de ülkenin huzurunu bozuyordu. Bu nedenle ekonomiyi düzeltme ve koruma amaçlı Tarım Yasası (The Corn Laws) yürürlüğe kondu (Carter, McRae, 1996:125).

1832’de getirilen **The Reform Bill** (Düzeltilme Tasarısı) ile politik güç aristokratlardan, ticaret yapan ve İngiltere’nin ekonomisini elinde tutan orta sınıfa geçti. Orta sınıfın bu yükselen gücü, aynı zamanda teknolojik ve endüstriyel gelişmelere de destek oluyordu. 1832’deki bu tasarı, orta sınıftan pek çok erkeğe oy

kullanma hakkını verdi. İşçi sınıfı ise, kesinlikle oy hakkına sahip değildi (Abrams,1993:893).

Sanayileşme, yoksul işçi sınıfı insanlarına pek de iyi davranmıyordu. Kadınlar ve çocuklar çok ağır şartlarda madenlerde ve fabrikalarda köle gibi çalıştırılıyordu. Bir yandan zenginler, diğer yanda açlıktan kırılan insanlar gibi tezatlıklar vardı. Dickens'in pek çok romanında tasvir ettiği gibi Londra bir yandan şatafatlı bir hayat sürerken, diğer yandan yoksul insanlar yiyecek ekmek bulamıyor, çocuklar ölene kadar köle gibi çalıştırılıyordu. Diğer yandan, sanayileşme şanslı bir üst sınıf yaratmış, diğerlerine hiçbir yararı olmamıştı. Paralı orta sınıf kendi uydurdukları düzenleri içinde yaşıyorlar, kendilerinden başka kimseyi beğenmiyorlar ve sadece paranın peşinden koşuyorlardı. Ruhsuz ve sevgi olmadan, sırf para uğruna yapılmış evlilikler kutsal bilinerek sürdürülüyordu. Aynı zamanda çok tutucuydular. Piyanonun ayaklarına sırf kadın bacağına benziyor diye kılıflar giydirmek ancak Viktorya Dönemi'nde olabilecek bir durumdu (Urgan,1991:192-193).

Sanayi devriminin etkisiyle maddecilik, toplumun bütün tabakalarında ahlaki değerleri altüst etmekte gecikmemiştir. Bu devrim özellikle aristokrat sınıfın yaşantısına özenen alt sınıfın insanını hırsın ve paranın kölesi yapmış, ticaret ruhunu orta sınıfın günlük yaşamına egemen kılmış ve köyden kente göçü hızlandırmıştır. Sınıflar arası engeller, burjuva sınıfının giderek artan zenginliği ve aristokrat sınıfın giderek azalan saygınlığına bağlı olarak yıkılmaya başlamıştır. Bu da aradaki ekonomik yarış hızlandırmıştır (Houghton,1957:186).

Bu para kazanma hırsından en zararlı çıkanlar alt sınıf ve işçi topluluğuydu. Erkek, kadın ve çocuk işçiler çok ağır koşullar altında saatlerce çalıştırılıp, ancak karşılığında çok az para almaktaydılar. Öyle ki, yedi sekiz yaşlarındaki kızlı erkekli çocuklar madenlerde sömürülüyor, uyuklayınca dövülerek uyandırılıyor; çamurlar içinde, elleriyle ayakları üstünde sürünerek kömür yüklü arabaları çekiyorlardı. Alexis de Tocqueville, sanayi kenti Manchester'i görünce, İngiltere'yi kalkındıran refahla bu ülkeyi ezen yoksulluk arasındaki çarpıcı karşıtlığa değinmektedir:

“Dünyanın en büyük sanayi nehri bu pis lağımdan kaynaklanıp, bütün dünyayı verimli kılıyor. İnsan doğası burada tam bir erdeme de, tam bir hayvanlığa da varıyor; uygarlık hem mucizelerini yaratıyor, hem de uygar bir insan gerileyip nerdeyse bir vahşi durumuna düşüyor.”

(Urgan, a.g.e.,s.193-194)

Sanayi Devrimiyle gelen bu garip karışıklık, Viktorya döneminde yaşanan olağan bir çatışmadır. Emekçi kitlelerin hızlı sanayileşmeden kaynaklanan sefaleti dayanılmaz boyutlara varınca, İngilizler “Condition of England” (İngiltere’nin durumu) denilen soruna çareler aramaya başladılar. Zira, Carlyle’ın 1839’da yayınladığı **Chartism**’de anlattığı gibi, “bir şeyler yapılmazsa, kendiliğinden bir şeyler olacaktı günün birinde.” İhtilal tehlikesinin bilincinde olan egemen sınıflar, bir dizi reforma giriştiler. 1832’de geçen reform tasarısının emekçi kitlenin durumunu düzeltmediğini gören Parlamento, 1867’de ikinci reform tasarısını uygulamaya koydu. 1871’de sendikaların kurulmasına izin veren “Trade-Union Act” yasallaştı. İşçi sınıfı örgütlenmeye başladı (Urgan, a.g.e.,s.194).

Viktorya Çağının öne çıkan iki farklı yönünden bir diğeri de, toplumun, bilim ve teknoloji alanındaki yenilikler karşısında, insan, toplum ve evren hakkında bildiklerini sorgulamaya başlamasıdır. Doğa ve Tanrı kavramları ve ilahi ruhun doğaya yansıdığı inancı, 1830 sonrasında Charles Lyell’in **Principles of Geology** (Yerbilimin Esasları) (1830), Robert Chambers’ın **Vestiges of Creation** (Yaradılışın İzleri) (1844), Darwin’in **Origin of Species** (Türlerin Kökeni) (1859) adlı kitaplarında ve Thomas Huxley’nin **On the Physical Basis of Life** (Hayatın Fiziksel Kökeni Üzerine) (1868) adlı konferansında ileri sürülen iddialarla tamamen sarsılır (Houghton, 1957:68).

Bu bilimsel gelişmelerin sonucu ortaya çıkan sorgulamayla Viktorya Çağı insanı dinin, özellikle Puritanizm’in baskılarından, cennet veya cehennem kaygısından ve batıl inançların getirdiği ızdıraplardan kurtulmuştur. Onun yerini bu

yüklerden kurtulmanın verdiği kendine güven duygusu ve yaşama sevinci almıştır (Houghton,1957:51).

Viktorya Döneminde yaşanan tüm olumsuzluklara rağmen, toplumu ayakta tutan kavramlar da vardır. Bunların başında aile, yuva gibi kavramlar gelmektedir. Maddeciliğin kısılcına kapılmış olan Viktorya insanı, çareyi evine ve ailesine sığınmakta bulur. Bu dönemde ev yaşamının iki önemli özelliği vardır: Hem insanın modern yaşamın sıkıntılarından kaçıp kurtulabileceği bir huzur sığınağıdır, hem de yok olmak üzere olan ahlaki değerler için bir korunaktır (Houghton,a.g.e.,s.343).

Diğer yandan, Viktorya toplumunda kadınların itaat etmesi beklenmektedir. Kanunlar da onları kocalarının kontrolü altında olmaya zorlamaktadır. Kocaları onların paralarını ve hayatlarını kontrol etmekte ve onlara çok az alternatif bırakmaktadır. (Reed,1975:44) Oysa, bu kutsal tapınağın sahibi olarak kadına birçok görev düşmektedir. Dışarıdaki hayata ait ahlaksız girdaba ailesinin kapılmamasını önlemek zorundadır. Bunun dışında, eşini sevmek, evine ve çocuklarına bakmakla yükümlüdür. Bu kavram da değişimden etkilenecektir (Houghton,a.g.e.,s.348).

Sanayinin hızla ve beklenmedik gelişim İngiltere’de süregelen kadının toplumdaki geleneksel yerini de sorgulamaya başlamıştır. Çünkü, binlerce kadın yeni kurulan fabrikalarda çalışmaya başlamıştır. Ne yazık ki, kadınların çalışması da ekonomik sorunları çözmeye yetmemiş, binlerce kadının meslek olarak fahişeliği seçmesine yol açmıştır. O dönemde çıkarılan **The Factory Act** (Fabrikalar Yasası) ile, kadınların fabrikalarda ve madenlerde günde onaltı saat çalışması yasaklanmıştır (Abrams,1993:903).

Tutucu görüşlere rağmen, Viktorya döneminde kadınlara bazı haklar tanınmıştır. Özellikle boşanmalarda kadınlara ayrılan malların paylaşımında ve çocukları üzerindeki hakları 1857’de Evlilik ve Boşanma Akti (The Marriage and Divorce Act) ile mahkemelerce kabul edildi. Viktorya toplumunda boşanma

imkansız olduğundan, kadının bunu uygulaması imkansızdı. Kadın, ancak 1882 yılında topluma “kendisine ait” olduğunu kabul ettirmiştir (Reed,1975:106).

Toplumsal açıdan ciddi değişimlerin yaşandığı Viktorya Döneminin en önemli özelliği geçiş dönemi olmasıdır. Sanayi Devrimi sayesinde toplum çok ciddi değişimlere uğramıştır. Orta sınıf refaha, çoğunluğu sağlayan işçi sınıfı sefaletle doğru sürüklenirken, kırsal yaşamdan kente göç edilmesi, varoşların çoğalması, bilim alanındaki gelişmelerin inancın gücünü sarsması ve ahlaki çöküntünün yaşanması Viktorya Dönemine damgasını vuran temel özelliklerdir.Öte yandan, İngiltere’nin uygulamaya koyduğu birçok atılım, Kraliçe Viktorya’nın döneminde gerçekleşmiştir (Carter,McRae,1996:126).

3.2 CHARLES DICKENS’İN YAŞAM ÖYKÜSÜ VE EDEBİ KİMLİĞİ

(7 Şubat 1812 – 8 Haziran 1870)

Charles Dickens, Kraliçe Viktoria döneminin (1837-1901) en önemli yazarı kabul edilen İngiliz romancısıdır. İngiliz Edebiyatının en yetkin yazarlarından birisi olarak kabul edilen Dickens, romanlarında Sanayi Devrimi sırasında halkın içine düştüğü yoksulluğu, yaşadığı sıkıntıları, o dönemde var olan yasal düzendeki aksaklıkları, sınıflar arasındaki uçurumu, zengin ve yoksul insanlar arasındaki ilişkileri eserlerinde konu edinmiştir.

Özellikle Londra’da kenar semtlerde toplum dışına itilmiş kitlelerin Sanayi Devrimi sırasında çektiği acılar, yoksulluklar ve yaşanan sosyal erozyonda, özellikle de kadın ve çocukların içinde bulunduğu durum ve sefalet, Dickens’in muhalif tavrının oluşmasına kaynaklık eden olaylardan bazılarıdır.

Sanayileşmenin ve fabrikalaşmanın artması, göç olgusunun artış gösterdiği kentsel alanların cazibe merkezi haline gelmesi, dönemin öne çıkan özellikleri

arasında yer almışsa da, tüm bu gelişmelerin aksine yaşanan sosyal sorunlar, Dickens'in eserlerinde kendi eleştirel bakışını yansıtmaya neden olmuştur.

İngiliz edebiyatının en ünlü yazarlarından biri olarak kabul gören Charles John Huffam Dickens, 7 Şubat 1812 yılında Portsea yakınlarındaki Landport şehrinde dünyaya geldi. Orta sınıftan gelen memur bir babanın oğlu olarak sekiz çocuklu ailenin ikinci çocuğu olan Dickens'in çocukluk yılları, sefalet ve yoksulluk içinde geçmiştir. Babasının borçlarıyla başa çıkamaması, Dickens'in hayatını etkilemiş ve ailesine karşı sevgi hissetmemesine neden olmuştur (Pearson,1949:1).

Dickens, beş aylıkken, Portsmouth'dan Portsea'ye taşındılar ve 1814 yılına kadar burada yaşadılar. 1814 yılında ise, 3 yıl süreyle yaşayacakları Londra'ya taşındılar. 1817 yılında Chatham'a taşındıklarında ise, baba Dickens'in maaşı yıllık 240 pound arttı. Genç Charles, Chatham'da hayatının en mutlu sekiz yılını yaşadı. (A.g.e., s.2) Babası kazandığından fazla harcama yaptığından borçlarını ödeyemedi ve Marshalsea hapishanesine düştü. Evlerinin kirasını ödeyemeyen aile sokağa atıldı, eşyaları haczedildi. Böylece güzel günler geride kaldı (Pearson, a.g.e., s.7).

Genç Dickens, haftada altı şilin ücret karşılığında, ayakkabı boyası satan bir fabrikada işe verildi. Onun görevi, Bob Fagin adlı başka bir çocukla birlikte zemin katta bir pencerenin önünde, sokaktan gelip geçenlerin görecekları bir yerde, sanki bir mağaza vitrinindeymiş gibi oturup, ayakkabı boyalarını kutulara koyup etiketlemektir (Urgan, 1991:221). İyi bir hayat yaşayan ve özel okula giden küçük Charles artık yoksul çocuklar gibi hayatını kazanmak zorundaydı. Charles ayakkabı boyası fabrikasında günde 10 saat çalışmak zorunda kaldı. Akşamları eve yürüyerek gidiyordu. Charles okula başlayacağını umut ederken ayakkabı boyası fabrikasına (Warren's Blacking Factory) yollanması ve orada yaşadığı altı ay, genç Dickens için utanç ve üzüntü dolu yıllardı.

Orada yaşadıkları, kendini hayattan kopmuş ve umutsuz hissetmesine neden oldu. Bu tecrübeden o kadar etkilenmiştir ki; çocukları bile gerçeği, en yakın

arkadaşı John Forster'ın yazdığı biyografisinden öğrenmişlerdir (Pearson,1949:10). Dickens için çocukluğunun o günleri, yıllar sonra bile unutamadığı, en yakınlarından bile gizlediği bir acı kaynağı olmuştur (Urgan, 1991:221).

Baba John Dickens'in borçlarını ödeyerek hapisten çıkmasından sonra, Dickens ayakkabı boyası fabrikasından kurtulup okula gitmek istedi. Fakat babasının istememesine rağmen, anne Elizabeth Dickens'in oğlunun çalıştırılması konusundaki ısrarı Charles'ı hayal kırıklığına uğrattı (Pearson,a.g.e.,s.11). Annesini bu yüzden hiç bağışlamadı. Bu nedenle de anne ve babasının kendisi ile ilgili olan davranışlarını yıllar sonra eserlerinde eleştirmekten geri kalmamıştır.

Babası hapisten çıktıktan sonra bile, çok az zaman, ancak iki buçuk yıl okula gidebildi. Okula döndükten sonra da ancak iki buçuk yıl okula gidebildi. Bu kez de, yine Viktorya döneminin despot eğitim anlayışını kabul etmiş bir öğretmenin eziyetlerine boyun eğmek zorunda kaldı. Okulda da çocuklara farklı davranılmadığını öğrenmiş oldu böylece. Yoksul çocukların yaşamak kadar eğitim görme hakkı da yoktu. Ailesinin durumu bir türlü düzelmediğinden, Charles, 15 yaşından sonra okulu bırakmak zorunda kaldı. Bundan sonra ne öğrendiyse kendi çabasıyla öğrendi (Urgan,a.g.e., s.222).

Önceleri ayak işlerinde çalıştıysa da, el yazısı güzel ve okunaklı olduğundan bir noterde yazıcılık yaptı. Sonra stenografi öğrenip, mahkemelerde ve gazetelerde stenograf olarak çalışmaya başladı. **Morning Chronicle** gazetesinin Avam Kamarası muhabiri oldu. Dickens, tiyatroyla da ilgilendiğinden, 1833'den itibaren çeşitli gazete ve dergilerde ilk deneme ve öyküleri yayınlandı. Bu yazılar, 1836'da **Sketches by Boz** (Boz'un Karalamaları) adıyla bir araya getirildi. Ardından bir yayımcı Dickens'a o dönemin tanınmış sanatçılarından birinin çizgileriyle bir çizgi roman yazmasını teklif etti. **Pickwick Papers** (Bay Pickwick'in Serüvenleri) serisini 1837 yılında tekrika etmeye başlayınca, yirmi altı yaşında ansızın ve uzun soluklu şöhrete kavuştu (Urgan,1991:222).

Bir centilmenler kulübünde yaşanan olayları anlattığı **Pickwick Papers**'ın başarısından sonra, 1837-1838 yılları arasında **Oliver Twist**'i, 1838-1839 yılları arasında **Nicholas Nickleby**'yi yayımlar. İkisi de zorluklarla baş etmeye çalışan çocuklardır. Oliver, işçi sınıfının ve yoksulluğun sorunları arasında sıkışıp kalır. Nicholas ise okulda eziyet çeker. Çocukların acı çekmesi, Dickens'in ana temalarından birisidir zaten. O bütün çocuklar için eğitim istemekte, bu isteğini de okurlarıyla paylaşmaktadır. Ona göre, bu çocuklar bu kadar sorunun arasında kurbandırlar ve Dickens, döneminin okuyucusunu bu sorunlara karşı uyanık tutmak ve bilinçlendirmek istemektedir (Carter,McRae,1996:127).

Dickens'in edebiyattaki başarılarının yanı sıra, özel yaşamında da büyük değişimler gerçekleşti. 1835 yılında **“Evening Chronicle”** gazetesinin editörü John Hoggarth'ın kızı Catherine Hoggarth'la tanıştı ve kısa bir süre sonra onunla evlendi. Hiçbir zaman yürümeyen bu evlilik, aradan yirmi iki yıl geçtikten ve on çocuk doğduktan sonra o dönemde boşanmak neredeyse olanaksız olduğundan ayrılıkla sonuçlandı. (Urgan,a.g.e.,s.222).

1842 yılında ise, özgürlüğün ve demokrasinin timsali olarak gördüğü ABD'ye ve Kanada'ya gitti. Ne var ki, Virginia'da kara kölelerin tarlalarda çalıştığını gören Dickens'in hayalleri yıkıldı. Gezisinde umduğunu bulamayan Dickens, hayal kırıklığı ile sonuçlanan izlenimlerini **American Notes for General Circulation** (Genel Okur için Amerika Notları) (1842) ve bir yıl sonra tefrika etmeye başladığı **“Martin Chuzzlewit”** (1844) adlı eserlerinde kaleme aldı (Urgan, 1991: 226).

Amerika gezisinden yaklaşık bir iki yıl sonra ailesi ile İsviçre, İtalya ve Fransa'ya giden Dickens, 1847'de ülkesine tekrar döndü ve 1850 yılında aynı zamanda editörlüğünü yaptığı **“Household Words”** (Sıradan Sözler) adlı haftalık dergiyi yayınlamaya başladı. 1848-50 yılları arasında yayınlanan **David Copperfield**, 1854'de yayınlanan **Hard Times** (Zor Zamanlar) ise, bize yeni kurulan endüstri toplumunun kötü yanlarını göstermeye çalıştı. Aynı zamanda, fakir toplumun yaşadıklarını yazmayı tercih etti (Carter,McRae,1996:127).

1855-1857 yılları arasında **Little Dorrit** ve 1860-1861 yılları arasında yayınladığı **Great Expectations** (Büyük Umutlar) romanında baş kahraman Philip daha önceki ideallerinin artık geçerli olmadığını gördükçe hayal kırıklığına uğrar. 1864-1865 yılları arasında yayınladığı **Our Mutual Friend** (Ortak Arkadaşımız) adlı romanlarında aynı temayı kullanmayı sürdürdü. Dickens, tarihi türde roman yazmayı da denemiştir. 1859'da yayınladığı **A Tale of Two Cities** (İki Şehrin Hikayesi) adlı romanında Fransız İhtilalini anlatır. 1852 yılında da, **Child's History of England** (Çocukların İngiliz Tarihi) adlı kitabı yazmıştır (Carter,McRae ,a.g.e.,s.127).

Dickens, aynı zamanda “**Noel Kitaplarının Yazarı**” olarak da anılmaktadır. 1843'de yayınladığı **A Christmas Carol** (Bir Noel Şarkısı) ve 1853'de yayınladığı **Bleak House** (Kasvetli Ev) bu hikayelerin birer örneğidir. Dickens'in pek çok romanı yönettiği başarılı gazete ve dergilerde de yayınlandı. Hatta Dickens, bunların birçoğunu kendisi bizzat, tiyatrolarda canlandırdı. Romanlarını Amerika turnesinde de sahnede bizzat kendisi karakterleri canlandırmıştır (Carter,McRae,1996:129).

Kariyeri ilerledikçe ünü de artan yazar, evlilik hayatında aynı başarıyı yakalayamadı. 1858'de tiyatroculuk yaptığı sıralarda tanıştığı genç oyuncu Ellen Ternan'a aşık olan Dickens, yaşadığı bu ilişkinin ardından evliliğini sonlandırmaktan çekinmemiştir. Bu ilişki, Dickens'i masumiyetin, aile huzurunun ve orta sınıf mutluluklarının yazarı olarak gören Viktorya toplumu için skandal niteliğini taşımaktaydı. Yine de, Ternan ile olan ilişkisi ölene kadar sürmüştür (Şengel,2002:89).

Yazarlığı kadar metin okuyuculuğu da üstün olan Dickens, 1869 yılı boyunca İngiltere, İrlanda ve İskoçya'da okuyuculuk yeteneğini sergiledi. Böylece yaşamının geri kalanını okurlarına romanlarından seçme bölümler okuyarak geçirdi. Fakat iş yoğunluğu ve aşırı yorgunluk yazarın sağlığını olumsuz yönde etkiledi (Urgan,1991:229).

1870 yılında **The Mystery of Edwin Drood** (Edwin Drood'un Esrarı) adlı dedektif öyküsünü yazarken Gad's Hill'deki evinde geçirdiği kalp krizi sonucu hayata gözlerini yummuş, yapılan tören ile Westminster Abbey'de 14 Haziran tarihinde toprağa verilmiştir.

Viktorya döneminin en önemli yazarlarından olan Charles Dickens, 1836'da yayınlanan **Sketches by Boz** (Boz'un Taslakları) ve sonuncu ve ölümünden sonra 1870 yılında yayınlanan **The Mystery of Edwin Drood** (Edwin Drood'un Esrarı) arasında tam on üç roman yazmıştır. Eserlerinin birçoğunda, o dönemde yaşanan toplumsal sorunlara dikkat çekmek istemiştir (Carter,McRae,1996:129).

Dickens'in romanları konusunda Fransız eleştirmen Taine'in görüşlerini Collins, editörlüğünü yaptığı **The Critical Heritage** adlı kitabında şöyle ifade eder:

“Gerçekten Dickens'in romanları şöyle özetlenebilir; Yani: iyi insan ol ve sevmesini bil; sadece kalbin duygularında mutlak sevinç vardır. Akıllılık mükemmel insan olmaktır. Bilimi bilginlere, gururu asillere, lüksü zenginlere bırak. Mütevazi zavallıya merhamet duy; en küçük ve en hakir görülen varlık kendi özünde güçlü ve gururlu binlerce kişiden daha değerli olabilir. Bütün zaman, kötü şartlar gelişip büyüyen ruhları incitmemeye özen göster. İnsanlık, merhamet ve bağışlamanın insandaki en iyi şey olduğuna inan. Yakınlık, coşku, incelik ve gözyaşının dünyadaki en tatlı şey olduğuna inan. Yaşamak boştur. Güçlü, bilgili, aydın olmak azdır. Faydalı olmak ise yetmez. Nazik bir iyilik yaptığını veya gördüğünü hatırlayışına ağlayan insan insandır ve o gerçekten yaşamıştır.” (1971:32)

Dickens'in mezarına her yıl 8 Haziranda çelenk konulmaktadır. Çelenk konulmasının nedeni, Dickens'in ezilenlerin yanında yer almış olması ve en başta, köle ticaretine yılmadan karşı çıkmış olmasıdır. (Şengel, 2002: 92)

3.3 KAYNAK KÜLTÜRDE DAVID COPPERFIELD

Dickens romanları içinde **David Copperfield**'in ayrı bir önemi ve yeri bulunmaktadır. Sadece okurlar değil, pek çok ünlü romancı da **David Copperfield**'den etkilendiğini belirtmiştir.

Örneğin; Tolstoy, Dickens'i İngiliz romancılarının en iyisi olduğunu; Henry James, annesi **David**'in fasiküllerini okurken masanın altına gizlenip dinlediğini anlatmıştır. Dostoyevski, Sibirya'daki hapishanede yatarken, **David**'i okuduğunda büyülendiğini aktarmıştır. Franz Kafka, ilk kitabı “**Amerika**” nın, **David**'e benzediğini açıklamıştır. James Joyce, **Ulysses**'de **David**'in bir parodisini yapmıştır. Virginia Woolf, normalde Dickens'in romanlarından fazla hoşlanmamasına rağmen, bu romanın sürüklediğini itiraf etmiştir. Freud'a göre ise, **David** onun en sevdiği romanıdır. (Buckley,1990:ix)

3.3.1 DAVID COPPERFIELD: “EN SEVİLEN ÇOCUK”

İngiliz Edebiyatının en büyük yazarlarından biri olarak kabul edilen Charles Dickens, Viktorya Döneminde Sanayi Devriminin bireysel ve toplumsal toplumunun sorunlarını konu alan romanlarıyla tanınmıştır. Çok sayıda roman, makale, öykü, kısa öykü ve deneme türünde eserler veren Charles Dickens, toplumun her kesiminden geniş halk kitlelerinin sorunlarını dile getiren eserler kaleme almıştır.

Charles Dickens, **David Copperfield** romanını yazana değin, 1836'da yayınlanan ilk romanı **Picwick Mektupları**'ndan, 1848'de yayınlanan **Dombey ve Oğlu**'na kadar yedi roman yayınlamıştır. **David Copperfield**, Dickens'in sekizinci romanıdır. Charles Dickens yaşarken de, en çok tanınan ve okunan İngiliz yazarlarından biriydi. O,hiç kaybetmediği ününe 26 yaşındayken

kavuşmuştu(Urgan,1991:222). İnsanlar onun adını Shakespeare'in adını bildikleri gibi biliyorlardı (Carter,McRae,1996:129).

Halkın Dickens'a duyduğu sevgi o kadar fazlaydı ki, onu takma adı olan "Boz" ile çağırırlardı. Viktorya İngiltere'sinde hitap biçiminin sıkı kurallara bağlı ve resmi olduğu düşünülürse, halkın "Boz"a karşı nasıl bir sevgi beslediği ölçülebilir. Bugün Dickens, hala "Boz" olarak bilinir. (Zweig,1995:47). Bu nedenle, her bir romanını bekledikleri gibi, **David Copperfield**'ın da ümitle beklendiğini tahmin etmek zor olmasa gerek. Gerçekten de, **Copperfield** yayınlandığında Dickens çok ünlüydü ve yazdığı her şey merakla bekleniyordu.

Stefan Zweig(1995:48), **Üç Büyük Usta** adlı kitabında anlattığı Balzac ve Dostoyevski'nin ardından Dickens için ayırdığı bölümde o dönemde okuyucuların **David Copperfield**'i nasıl karşıladıklarını anlatıyor:

"...postanın geleceği günler hiçbir zaman evlerinde oturup postacının paketler halinde, "Boz"un yeni çıkan mavi fasiküllerini getirmesini bekleyemezlermiş. Bütün bir ay, nefis yemeklere benzeyen bu fasiküllerin şiddetle açlığını duymuşlar, beklemişler ve umut etmişler, Copperfield'in Dora ile mi, Agnes ile mi evleneceğini tartışmışlar,... Oysa şimdi beklemek, bütün bu sevinçli bilmeceleri çözebilmek için, yürümek nedir bilmeyen arabasının üzerinde postacının yolunu gözlemek zorundadırlar. Hayır, olacak şey değil, beklemelerine imkan yok! Ve hepsi, yaşlısı genci, her ay belirli bir günde, iki fersah yol katedip postayı karşılamaya koşuyorlar: Sırf fasiküllerini bir an önce alabilmek için...Ve daha evlerine dönerken okumaya başlıyorlar...bir kısmı yüksek sesle okuyor ve yalnızca en iyi kalpli olanları ganimetlerini karılarına ve çocuklarına bir an evvel ulaştırabilmek için tabana kuvvet koşuyorlar."

İşte **David Copperfield** romanı, okur tarafından bu kadar merakla bekleniyordu. Stefan Zweig(1995:48), İngiliz halkının Charles Dickens'a daha **Pickwick Mektupları** çıktığı zamandan bu yana büyük sevgi beslediğini ve bu sevginin de hiç eksilmediğini söylüyor. Dickens'i ünü ülke sınırlarını aşmış "çağının ünlüsü" olarak adlandırıyor. **Picwick Mektupları**'nın ilk baskısının sadece 400 nüsha olduğu, son baskının ise kırk bin olduğu düşünülürse ne kadar büyük bir ün kazandığı görülebilmektedir.

Viktorya Dönemi, aynı zamanda başka büyük yazarların ve şairlerin de unutulmaz eserler verdiği bir dönemdi. Dickens, o dönemdeki tek ünlü yazar değildi. Fakat, Dickens öyle ünlü olmuştu ki, döneminin en ünlü romancıları Sir Walter Scott ve Thackeray'ı bile gölgede bırakmıştı(Zweig,a.g.e.,s.49). Dickens, **Copperfield**'i yayınlarken, yine başka bir büyük yazar William Makepeace Thackeray de, **Pendennis**'i yayınladığı için, iki eser birbiriyle karşılaştırılıyordu (Storey,1991:13). Aynı dönemde, şiirin büyük ustası **Alfred Lord Tennyson, In Memoriam A.H.H.** (A.H.H.'nin Anısına) şiirini yayınlamıştı. Hatta Kraliçe Viktorya, bir süre önce kaybettiği eşi Albert'i bu şiirle anıyordu (Carter,McRae,1996:137).

Zwieg'a göre(1995:49), hiçbir yazar halk arasında bu kadar ün kazanmamıştır. Dickens'in arkadaşı ve ilk biyografisinin yazarı olan John Forster da(1928:421), "Dickens'in asla **Copperfield**'i tamamladığı zaman olduğu kadar ünlü olamayacağını" yazmıştır. Romanın neden bu kadar popüler olduğuna gelince; roman gerçekte kurgunun örtüşmesinden ve Dickens'in zekasıyla harmanlanmasından ileri gelir. Forster, bu durumdan dolayı gurur duyduğunu da belirtmektedir (Storey, 1991:9).

Forster, ona başkarakterin anlattığı bir roman yazması gerektiğini söylediğinde, Dickens otobiyografi olarak bazı bölümlerini yazmıştı bile. Fakat, o sırada geçmişteki acı hatıraları hatırlatan bazı olaylar oluştu ve otobiyografi romana dönüştü(Priestly,1969:76). Bu noktada,Forster,(1928:426) okuyucuyu uyarmak gerektiğinden sözetmekte, Dickens'in çocuklukta yaşadığı üzüntülerin onu garip bir şekilde etkilediğini yazmaktadır.

Dickens, metni 1845-1848 yılları arasında yazdı. **David Copperfield**'i yazarken, yazarlık serüveninin ortalarına denk gelmişse de, gerçekte 37 yaşında bile değildi(Storey,1991:11). Hikaye, Dickens'in 1820'lerde ailesiyle birlikte Londra'ya taşındığı karanlık günlerle ilgiliydi. Babasının hapse girmesi, 12 yaşındaki Charles'in bir ayakkabı boyası fabrikasına gönderilmesine neden oldu. Bu yıkım, Dickens'in

hayatında ve eğitiminde kalıcı hasarlar bıraktı. Dickens, gençlik anılarını anlatmayı çok acı verici buldu. Okuyucular, ancak 1872’de yakın arkadaşı John Forster’ın kaleme aldığı **Life of Dickens** kitabından sonra, onun gençlik anılarıyla, **David Copperfield**’in otobiyografik bağlantısı olduğunu öğrendi (Tambling,1996:1).

“**Charles Dickens Edition**” olarak adlandırılan 1867 baskısında yazdığı önsözde de **David**’i “en sevdiği çocuğu” olarak tanımlamış ve “bütün kitaplarının içinde en çok bunu sevdiğini” belirtmiştir (Storey, 1991:8). Yine, ölmeden önce aynı sözleri yinelemiş ve şunları söylemiştir: “Bütün kitaplarımın içinde en çok bunu sevdim. Bütün kalabalık ailelerde olduğu gibi, kalbim bir tek çocuğu sevdi. O çocuğun adı, **David Copperfield**’dir.” (Johnson, s.689-90)

Dickens’in biyografisinde, Edgar Johnson ise şöyle söyler: (1952:677): "Çok az yazar çocukluk duygularını bu kadar çarpıcı bir biçimde ele alarak, bir çocuğun gözlerinde yeni gelişen duygularıyla renklendirerek dünyanın korkunçluğunu, büyüsunü ve parlaklığını betimleyebilmiştir."

Jordan’a göre (2001:xix), Charles Dickens İngilizce konuşulan dünyada yer alan önemli yazarlardan birisi değildir. Aynı zamanda Shakespeare, Mark Twain belki Jane Austen ile kıyaslanacak yeteneğe sahiptir. Charles Dickens’in bitmeyen şöhreti var oldukça, **David Copperfield** “en sevilen çocuk” olarak şöhretini korumaya devam edecektir.

3.3.2 OLAY ÖRGÜSÜ

David Copperfield romanının konusuna gelince; Hikaye, David Copperfield’in hayatını anlatır. Romanda yine David’in anlatımıyla çocukluktan olgunluğa geçiş döneminde başından geçenler anlatılır. David, yaklaşık 1810’lu yıllarda doğar. O doğmadan önce babası ölmüştür. Çocuğa yine babasının adı verilir.

David'in çocukluğu çok mutsuz geçer. Çocuk, annesi ve emektar hizmetçi kız Peggotty ile birlikte yaşar.

Güçsüz ve çocuksu bir kişiliği olan annesi, yedi yıl sonra Bay Murdstone adında zalim bir adamla evlenir. Kendisi gibi zalim olan kızkardeşi Jane ile birlikte ana oğul yaşamak zorunda kalırlar. Bay Murdstone bir kavga sonucunda David'i bir yatılı okula gönderme kararı alır. Annesi bu karara karşı gelemmez, yatılı okula gönderilmesine göz yumar. David, "Salem House"a gönderilir. Burası, çocukların dayanamayacağı kadar sert ve disiplinli bir okuldur. Bu okulda da, Bay Creakle adındaki öğretmen David'e eziyet eder. Bu okulda James Steerforth ile iyi arkadaş olur ve okuldan sonra da görüşmeye devam eder.

David, tatil için eve döndüğünde annesinin bir oğlu olduğunu görür. Salem House'a geri döndükten kısa bir süre sonra da annesinin vefat ettiği haberini alır. Okuldan tamamen ayrılma zamanı gelmiştir.

Üvey babası, onu fazla bir zaman evde tutmaz. Peggotty de, evlenerek köyüne dönmüştür. Bir şaraphanede, babasının bulduğu işte çalışır. İş fazla ağır değildir. Şişelerde çatlak olup olmadığına bakacaktır. Yine de, bu iş bile David'in kendini işe yaramaz birisi zannederek acı çekmesine sebep olacaktır. Bu durum, Dickens'in ayakkabı boyası fabrikasında çalışmasına benzerlikler taşıdığını gösterir (Urgan,1991:249).

David, bir süre sonra fabrikadan ayrılmaya karar verir. İşyerinin sahibi Bay Micawber, iflas ederek hapse atılınca, fabrikadan ve Londra'dan kaçır. Dünyada kimsesiz kalan David, bir zaman sonra babasının halası Betsy Trotwood'u aramaya karar verir. Betsy Hala, David doğduğunda gelmiş ve adını verebileceği bir kız bebekle karşılaşamayınca bir daha David'i görmemiştir. David, onu bulmak için meteliksiz ve aç bir durumda Londra'dan Dover'a kadar yürür. Karşılaştıklarında ise, halası çok sevinir ve onu iyi karşılar. Bundan sonra çocuğun yaşamı düzene girer. Dickens'tan farklı olarak, David iyi bir eğitim görür. Bir ara tıpkı Dickens gibi

gazete muhabiri olup, Avam Kamarası'nda stenografiyle not tutar. Daha sonraları da tıpkı Dickens gibi, ünlü bir yazar olur (Urgan,a.g.e.,s.250).

Halası David'i Canterbury'de bir okula ve avukat Bay Wickfield'ın evine yerleştirir. Dul ve içkiye düşkün olan Bay Wickfield kızı Agnes ile beraber yaşamaktadır. Agnes, David'i baştan beri sever ancak David onu kardeş gibi görür. Öğrenimini bitirince Londra'ya gider. İş öğrenmek için avukat Bay Spenlow'un yanında çalışmaya başlar. Burada Spenlow'un kızı çocuksu Dora ile tanışır, sever ve onunla evlenir. Birbirlerini sevmelerine rağmen mutlu olamazlar. Dora bir hastalığa yakalanır ve ölür.

Dora'nın ölümünden sonra yurtdışı seyahatine çıkar. Seyahatten sonra Agnes'i görmek için Dover'a döner. Avukat Bay Wickfield, içki yüzünden hafızasını kaybetmiş, ortağı Uriah Heep onun bu halinden faydalanarak parasını istediği gibi kullanmakta ve bu paranın tek mirasçısı olan Agnes ile evlenmek istemektedir. David, Agnes ile karşılaşınca onun kendisine uygun bir eş olacağını düşünür. Evlenir ve mutlu olurlar. Hikaye de burada mutlu sonla biter. Hikayenin sonunda yaşlı David'i torunlarıyla birlikte görürüz.

Dickens, yaşarken de ünlü bir romancıydı ve dünyaca tanınan ve romanları en çok okunan İngiliz yazardı (Carter,McRae,1996:127). O, çağının bir aynası gibiydi. Çağın eksikliklerini onun yazdıklarında görebilirdiniz, çağın getirdiği toplum anlayışını da. Dickens, toplumu o kadar çok etkilemiştir ki, Mr. Micawber'dan esinlenerek İngilizce'ye "micawberish" (Anlamı: her şeyin değişeceğine, iyi olacağına inanma) şeklinde yeni bir terim bile girmesine neden olmuştur (Urgan,a.g.e.,s.129).

3.3.3 ROMANDA KULLANILAN SEMBOLLER

David Copperfield romanında hikaye, tamamen romanın başkarakteri David Copperfield tarafından anlatılmaktadır. **David Copperfield**, umutsuz bir çocuğun hayatını anlatırken, ünlü bir yazara dönüşen David'in hikayesidir. Romanda başkarakter, genç bir adama dönüşürken aldığı hayat derslerinden dolayı aslında Dickens'a dönüşür. Yazarın gençliği ve çocukluğundaki bazı olayların birbiriyle ilişkili olmasının nedeni budur. (Wilson,1970:270) Dickens, gerçekte kurguyu bir araya getirirken, gerçeği hiçbir zaman çıplaklığıyla vermemiş, farklı bir şekle büründürmüştür. Bunun nedeni de, geçmişte kalan anıların ona acı vermesidir (Johnson, 1952:678).

Romanda çocukluk ve gençlikte yaşadığı olaylar tamamen Dickens'ın yaşamın ait olmasa da, hem psikolojik hem de duygusal anlamda benzerlikler taşımaktadır. Bu durum, romanın hemen her bölümünde gerçekte kurgunun iç içe geçmesine neden olmuştur (Johnson,1952: 677). David ve Dickens'ın hayatında birkaç ortak nokta vardır. İkisi de bir fabrikada ve ağır olmayan bir işte çalışırlar. Okulda zalim bir öğretmenle uğraşmak zorunda kalırlar. Gazete muhabirliği yaparlar. Mutsuz bir evlilik hayatlarını yönetir.

Dickens'in, hikaye devam ederken aynı zamanda okuyucuya aktarmak istediği bir arka plan vardır. Dickens'ın romanlarında ağırlıklı olarak ele aldığı konular; yoksulluk, öksüz çocuklar, eğitim sorunu gibi dönemin İngiltere'sinde yaşanan sosyal meselelerdir. Çalışma evleri olarak tabir edilen yerlerde küçük çocukların ölesiye çalıştırılmasını sıklıkla eleştirmiştir. Olay örgüsünde yer alan Londra'nın sadece zengin bir şehir olmadığını; arka tarafta çöplükten geçilmeyen ve batakhanelerden oluşan, fakirliğin kol gezdiği berbat bir yüze de sahip olduğu gerçeğini tüm okurlarla paylaşmak istemiştir (Urgan,1991:258).

David Copperfield romanında diğer romanlarında olduğu gibi, bu temalar ön planda değildir. Romanda kendi hayatından kesitler sunduğundan, geçmişte yaşadığı acı olayları kurguyla birlikte harmanlamış ve gerçek karakterleri de farklı kimliklerle okura sunmuştur. Dickens, **David Copperfield** romanında da fazlasıyla “**disguise**”, diğer deyişle sembol kullanmayı tercih etmiştir.

Johnson’a göre (1952:679), Dickens gerçeği tüm çıplaklığıyla açıklamak yerine, semboller yoluyla aktarma yolunu seçmiştir. Zira, 19. yüzyıl edebiyatında sembol kullanma yaygın bir özelliktir. İster alegorik, ister psikolojik olsun, “**disguise**” hayata ait gerçekleri göstermektedir (Reed, 1975:291).

Dickens’in romanlarında “öksüz çocuk” temasının bu kadar çok işlenmesinin önemli nedenleri bulunmaktadır. Öksüzlük, tamamlanmamış kişilik olarak kabul edilir. Bu durum, kişilik çatışmasının doğasını vurgular. Aynı zamanda, 19. yüzyılın materyalist dünyasında dışlanmışlık duygusunu temsil eder (Reed,1975:258). Bu nedenle, Dickens’in neredeyse bütün romanlarında annesiz, babasız, dışlanmış çocuklar fazlasıyla yer bulur (Johnson,1952:684). Romana baktığımızda ise, birden fazla karakterin annesi ya da babası yoktur. Hatta kaç karakterin öksüz olduğu bilinmemektedir. Örneğin; David’in kendisinin babası yoktur. İlk eşi çocuksu Dora ve David’in annesi de öksüz büyümüştür (Storey, 1991:80).

Bununla birlikte, David’e birçok kişi sahip çıkmaktadır. Bu durum, aslında yazarın çocukluğunda kendisiyle yeterince ilgilenmemiş olan gerçek anne babasına atıftır. Romanda, David’in annesinden başka sadık hizmetlileri Bayan Clara Peggotty, daha sonra istemese de acımasız üvey baba Bay Murdstone ve kızkardeşi Bayan Murdstone, Bay ve Bayan Micawber ve teyzesi Bayan Betsey Trotwood David’e vekil aile olmuştur. David’in sevgi dolu anne figürü, Dickens için çocuklukta ayakkabı boyası deposunda çalışırken bitmiştir. Yazar, içindeki sevgi eksikliğini David’i birden fazla yetişkinle sevgi dolu ilişki içinde göstererek sembolize etmiştir. Özellikle, Peggotty’yi sevgi dolu kalbi olan anne figüründe tasvir etmiştir (Johnson,a.g.e.,s.679).

Dickens'in anne ve babasının bazı özellikleri romanın karakterlerinde yer bulmuştur (Priestly, 1969:77). Hatta, anne babası birden fazla karakterde temsil edilir (Johnson,a.g.e.,s.679). Borçlarını ödeyemediği için birkaç kez hapse düşen ve **David Copperfield**'da Mr. Micawber adıyla karşımıza çıkan cebi delik bir katibin oğlu olan Dickens, yoksulluğa hiç de yabancı değildir (Borges, Vazquez, 1987:51). Micawber ailesinin evinin haciz yüzünden dağılması da, Dickens'in dağılmış evini sembolize eder (Johnson,a.g.e.,s.681).

Aslında, Genç Charles'ın annesiyle olan ilişkisi ilk başlarda oldukça iyiydi. Charles annesinden Latince öğrenmeye bile başlamıştı. Ne var ki, annesinin yaşadığı gebelikler, ilişkilerine sekte vurdu (Pearson,1949:3). Babası hapisten çıktıktan sonra bile Charles'ın çalışmasını isteyen annesi ile araları bir daha iyileşmedi. (Urgan,1991:221) Hatta, daha sonraları yazarın okumasını değil, çalışmasını istemesi yazarı yalnızlık ve umutsuzluk duygusu içinde bıraktı (Johnson,1952:679).

David'in annesinin evlendiği Bay Murdstone ise, adında “murder” (adam öldürme) ve “stone” (taş) kelimelerini çağrıştırarak, tıpkı adı gibi taş kalpli olduğunu bize gösterir (Urgan,a.g.e.,s.249). Murdstone, annesinin ölümünden sonra, daha önce gönderildiği yatılı okuldan David'i alıp, bir şarap tüccarının yanında işe koyar. Murdstone, Dickens'in anne babası tarafından okuldan alınıp çalıştırılmasını sembolize eder. Anne babasının ona karşı duygusuzluğu, Murdstone'da şekil alır. Üvey babasının kızkardeşi de bir bakıma annesini sembolize etmektedir. Onların zalimlikleri de, kötü çocukluk anılarını sembolize eder (Johnson,a.g.e.,s.680). Annesinin ölümüyle birlikte okuldan alınması sonucu David'in hissettiği boşluk neyse, Dickens'in ailesi tarafından okuldan alınıp çalıştırıldığında hissettiği boşluk aynıdır (Johnson,a.g.e.,s.693).

Dickens'in Maria Beadnell ile olan kırık aşkı da, romanda farklı şekillerde sembolize edilmiştir (Johnson,1952:660). David'in çocuksu Dora ile yaptığı evlilik, Dickens'in gençlik günlerine yaptığı atıftır. Maria Beadnell ile evlenseydi, belki

Dickens da böyle bir evlilik yaşamış olacaktı (Priestly, 1969:77). Kaldı ki, okur David'in Dora ile yaptığı evliliği bir türlü gerçek olarak kabul etmez (Chesterton,1970:133). Çünkü, Dora ev işi yapmayı bile reddeder. Hatta okur, Viktorya döneminde kesinlikle yer almamasına rağmen, David'in ikinci bir şansı hakettiğini ve Agnes ile evlilik yapması gerektiğini düşünür (Chesterton,a.g.e.,s.132).

Oysa, Viktorya Döneminde özellikle yüksek sınıfta evlilik aileler tarafından düzenlenmekteydi (Reed,1975:106). Paralı evlilik ya da ailelerin isteğiyle evlenme Dickens'in romanlarında çok kullanılan bir temadır. (Reed,a.g.e.,s.109) David Copperfield de, yanlışlıkların evliliklere nasıl zarar verdiğini görmüştür. İlk evliliği zekice değildir. Yine de, evliliğe ikinci bir şans vermiştir (Reed,1975:125). Catherine ile evlenmek nasıl Dickens'in yanılgısıysa, Dora ile evlenmek David'in yaşamının yanılgısıdır. Aradan ancak yıllar geçtikten sonra, asıl evlenmesi gereken kişinin Agnes olması gerektiğini anlar (Urgan,1991: 250).

David'e halası Betsey Trootwood'un sahip çıkmasıyla yaşamı düzene girer. Dickens'dan farklı olarak, David daha iyi bir eğitim alır. David, Dickens gibi gazete muhabiri olup, Avam Kamarasında stenografiyle not tutar. Sonraları, yine Dickens gibi ünlü bir yazar olur. (Urgan,a.g.e.,s. 250) Betsey Hala, David'e hak ettiği hayatı verdiğinden, yazar tarafından özlenen aileyi temsil eder. Betsey Hala'nın sayesinde aldığı eğitim ve David'e verdiği hayat, aslında yazarın tüm bu çocukluk anılarının acılarının sona ermesi anlamına da gelmektedir (Johnson,1952:686).

Hikâyenin sonunda başkarakter David, çocukluktan olgunluğa geçerken, yazarın “bu sevilen çocuğa” karşı içinden gelen tüm duyguları şekil alarak bir anlama kavuşur. Murdstone Dickens'in çocukluk korkularını temsil ediyorsa da romanın mutlu sonla bitmesi yazara içindeki fırtınaları dindirmesi için fırsat vermiştir (Johnson, a.g.e.,s.690-691).

Chesterton'a göre de; Dickens yeni bir tür roman yazmayı denemiş ve bunu da yürekli bir biçimde yapmıştır. Dickens, romanda gerçekle aniden karşılaşmamıza

izin vermemiş, beraberinde kendi hayatından kesitler anlatmıştır. Bu da romanın otobiyografi olduğunu doğrulamaktadır. Çünkü, başından geçen bütün acayip şeyleri anlatır. Chesterton’a göre **David Copperfield**, Dickens’in romanları içinde en düzgün ve en başarılı olanıdır. (1970:129)

Zira, romanda en iyi sözü yine David’in kendisi söylemiştir: “Söylemek istediğim gayet basit. Hayatta ne yaptıysam, bütün kalbimle en iyisini yapmaya çalıştım.” (Johnson,a.g.e.,s.700) Belki de, Charles Dickens’in bitmeyen şöhretinin ve **David Copperfield**’in bu kadar sevilmesinin sırrı budur.

3.3.4 KAYNAK KÜLTÜRDE DAVID COPPERFIELD BASKILARI

David Copperfield romanı, tüm 19. yüzyıl İngiliz roman geleneği boyunca, merkezde kalmayı başarmış bir eserdir. (Buckley,1990: ix) Aynı dönemde aynı yayınevinden **Pendennis**’i yayınlayan Thackeray bile, “Dickens’a Bravo. **David Copperfield**’i satın alın” diyerek okuru teşvik etmiştir (Johnson,1952:665).

Dickens, **David Copperfield**’i yazmaya başlamadan önce 1846-1848 yılları arasında seri halinde **Dombey and Son** (Dombey ve Oğlu) romanını yayınlamaktaydı. Geçmişinin hatıraları, aynı anda onu **Copperfield**’i yazmaya zorladı. (Storey,1991:11) **Dombey ve Oğlu** ile başlayan dört yıllık süreçte hep **Copperfield** ile ilgili pasajlar yazdı (Storey,a.g.e.,s.78).

David Copperfield, ilk olarak Phiz’in (Hablot Knight Browne) çizdiği illüstrasyonlarla birlikte, mavi-yeşil renkli fasiküller aylık olarak yayınlanmaya başladı. Dickens’i merakla bekleyen okuyucular, 1849’un Mayıs ayından, 1850 yılının Kasım ayına kadar 19 ay boyunca birer şilin ödeyerek, içinde 2 illüstrasyon bulunan 32 sayfalık metne sahip olmak için sabırsızlanıyorlardı. 19 ay süren **Copperfield** serisi, aynı anda iki bölüm birden yayınlanarak son buldu (Storey,1991:vii).

Romanın tek cilt olarak ilk baskısı ise, yine Phiz'in çizdiği 39 illüstrasyonla birlikte, serinin bittiği 1850 yılının Kasım ayında yayınlandı (Storey,a.g.e.,s.vii). Bu ilk baskısının adı, **David Copperfield or The Personal History, Adventures, Experience and Observation of David Copperfield the Younger of Blunderstone Rookery** olacaktı, ancak Dickens daha sonra kitabı bu adda yayınlamamayı tercih etti. Roman, **The Personal History of David Copperfield** adıyla basıldı. Bradbury and Evans şirketi kitabın basımını üstlendi (Shattock,1997:1211).

Dickens, bütün kitaplarını 1847 yılından itibaren “**Cheap**”, “**Library**”, “**People’s**” ve “**Charles Dickens**” baskıları adı altında dört farklı basımda yayınlamaya başladı (Patten,1991:198). Böylece, serilerinden sonra yayınladığı kitaplarının farklı basımları sayesinde de, büyük kazançlar elde etti.

Dickens’in eserlerinin büyük ya da küçük, ince ya da kalın ciltlerde, yoksul insanların alabileceği ucuz baskılardan Amerika’da yayınlanan milyarlar için hazırlanmış en pahalı baskıya kadar her türde baskısı mevcuttu. (Zweig,1995:48) Hatta Dickens, eserlerini yüksek sesle halka okudu. Gerek İngiltere, gerekse Amerika’da halk Dickens’i dinleyebilmek için salonları doldurdu (Zweig, a.g.e.,s.49).

Dickens’in romanları farklı dillere de çevrildi. Dickens, Almanya’da da çok meşhur oldu. 1846 yılında Bernhard Tauchnitz serisinde en aşağı on tane Dickens romanı bulunuyordu. (Johnson,1952:592) Bütün bu baskıların başarılarından **David Copperfield** de payını almaktaydı. 1850 yılında **David Copperfield**, Tauchnitz serisinde yer aldı (Shattock, 1997:1211).

Tüm Dickens romanları için geçerli olduğu gibi, **David Copperfield** hakkında farklı yıllarda bibliyografi çalışmaları yapılmıştır. Bunlardan en son yapılan kapsamlı çalışmalardan biri de, Joanne Shattock’un 1997’de yazdığı “**The Cambridge Bibliography of English Literature 1800-1900**” adlı kitabıdır. Aşağıda

David Copperfield romanının 1850 yılındaki serinin bitiminde yayınlanan ilk baskıdan son baskıya değin geçen süredeki kronolojik sırası bulunmaktadır.

David Copperfield Romanının Kaynak Kültürdeki Kronolojik Sıralaması:

- 1850 **The Personal History of David Copperfield** (önsözle birlikte)
- 1850 Leipzig Tauchnitz Collection of British Authors no 175, **The Personal History, adventures of David Copperfield**. 3 cilt.
- 1850 New York edition 2 cilt.
- 1858 Cheap edition (yeni bir önsözle birlikte)
- 1859 Library edition. 2 cilt.
- 1867 Charles Dickens edition (gözden geçirilmiş bir önsözle)
- 1877 New York New Illus Library edition. (E.P. Whipple önsözüyle) 2 cilt.
- 1892 Macmillan edition (önsöz Dickens the younger.)
- 1897 Gadshill edition (A. Lang önsözüyle) 2 cilt.
- 1899 Temple edition. (W. Jerrold önsözüyle) 3 cilt.
- 1900 (W. K. Leask önsözüyle).
- 1903 Autograph edition, G. Gissing ve F. G. Kitton önsözleriyle, H. M. Brock çizimleriyle. 3 cilt.
- 1903 (A.A.Barter önsözüyle).
- 1903 Biographical edition, (A. Waugh önsözüyle) orijinal çizimlerle.
- 1907 Everyman's Library edition, G. K. Chesterton önsözüyle.
- 1910 Boston edition, P.M. Buck, Jr önsözüyle.
- 1911 New York edition. E. Fairley önsözüyle. 2 cilt.
- 1912 Waverley edition, H. Caine önsözüyle, C. Pears ve F. Barnard çizimleriyle, 2 cilt.
- 1916 Oxford edition. Editör F. Kibblewhite
- 1919 Bath Reader's Classics edition. Editör G. K. Chesterton, H. Jackson and R. B. Johnson'ın geniş çaplı eleştirel notlarıyla.
- 1928 New York Modern Readers edition. A. Nevins önsözüyle. 2 cilt.

1936 Garden City New York edition. Editör H. S. Hughes. 2 cilt.
1937 Nonesuch edition, Editör W. Dexter, H. Walpole, A. Waugh, T. Hatton.
1943 New York Great Illus Classics edition. M. L. Becker önsözüyle.
1950 New York Modern Library edition. F. K. Brown önsözüyle.
1952 Collins Classics edition. N. Collins önsözüyle.
1952 New York Classsics edition. C. Fadiman önsözüyle.
1958 Boston Riverside edition. Editör G. H. Ford
1958 New York Pocket Books edition. J. Mersand önsözüyle.
1962 New York Signet Classics edition. E. Johnson önsözüyle.
1965 New York Airmont edition. M.M. Threapleton önsözüyle.
1966 Harmondsworth Penguin English Library edition. (daha sonra Penguin Classics edition oldu.) Editör T. Blount.
1967 Pan edition, A. Calder- Marshall önsözüyle.
1971 Ultratype edition. A. Wilson önsözüyle.
1981 Oxford Clarendon edition. Editör Nina Burgis
1983 Oxford World's Classics edition. Editör N. Burgis
1983 Folio Soc edition. C. Hibbert önsözüyle ve C. Keeping çizimleriyle.
1990 New York Norton Critical edition. Editör J. H. Buckley.
1991 Mandarin edition. P. Ackroyd önsözüyle.
1991 Everyman's Library edition. M. Slater önsözüyle ve G.K. Chesterton'ın 1907 yılında yazdığı önsözle.
1991 New York Chelsea House edition, H. Bloom önsözüyle.
1993 Everyman Dickens edition. Editör M. Andrews.
1994 Penguin Books Ltd, UK, Paperback.
1995 Macmillan edition. Zor Zamanlar ile birlikte. J. Peck önsözüyle.
1996 Harmondsworth Penguin Classics edition. Editör J. Tambling.
1997 Oxford World's Classics edition. Editör A. Sanders.
1999 Oxford Paperbacks.UK.

2000'li yıllarda **David Copperfield** romanının basımına Oxford Yayınları'ndan devam edilmiştir. **David Copperfield**, Oxford Yayınları tarafından

İngilizce öğrenen tüm öğrencilere düzeylerine göre indirgenmiş şekilde veya sesli kitap olarak satışa sunulmuştur.

Şunu belirtmek gerekir ki, **David Copperfield**, asla bir çocuk romanı değildir. Büyükler için yazılmış, kaynak kültürde hiç kısaltma yapılmamış, orijinali 716 sayfalık bir eserdir. Bu roman, serileri yayınlandıktan sonra, farklı dillere de çevrilmeye başlanmıştır. Farklı dillerde **David Copperfield** çevirilerini araştırmak, ancak başka bir tezin konusu olabilir.

3.3.5 ROMANIN TEMEL ÖZELLİKLERİ

David Copperfield, bir Charles Dickens romanı olarak, içinde birkaç tane özelliği birden barındırmaktadır. İlki, bir otobiyografi olması, yazarın bizzat kendisine ait acı hatıralarının az çok benzerliklerle romana dönüşmesi; ikincisi, başkarakterin küçüklükten yetişkinliğe geçişte aldığı yolu göstermesi açısından romanın **bildungsroman** özelliği taşıması; üçüncüsü, diğer romanları kadar olmasa da, dönemin İngiltere’inde oluşan sosyal meselelere parmak basması; dördüncüsü, **David Copperfield**’den sonra, Dickens’in artık olgunluk dönemine girmesi ile birlikte, romanlarında daha karanlık bir ton ve anlatım içine girmesidir.

İlk yedi romanına baktığımızda, Dickens, romanlarının içinde otobiyografi türünü ilk kez denemiştir. **David Copperfield**, bir roman kahramanının doğumundan olgunluğa geçiş dönemine değin yaşadığı olayları anlattığından, bu nedenle İngiliz edebiyatında **bildungsroman** geleneğini başlatması açısından önem taşımaktadır. Dickens’in daha sonra yazdığı romanı **Great Expectations** (Büyük Umutlar) da bir **bildungsroman** örneğidir.(Buckley,1990:xi) Dickens, hem kendi içinde bu türü ilk kez denemiş, hem de İngiliz edebiyatına **bildungsroman** geleneğini kazandırmıştır.

Dickens'in romanları, aynı zamanda “**sosyal roman**” adı verilen başka bir türün de İngiliz yazınına girmesine neden olmuştur. Charles Dickens'in daha önceki romanlarıyla toplumun sorunlarına karşı oluşan bir ilgi roman türüne yerleşmiştir (Carter,Mc Rae,1996:126). Dickens, **David Copperfield** ve bu romandan önce yazdığı yedi romanında da toplum eleştirisi yapmış, toplumun beğenmediği yönlerini aktarmaktan çekinmemiştir.

David Copperfield, toplumu eleştirmek için yazılmış olsa da, daha pozitifdir. Nedenine baktığımızda ise, bir çocuğun büyüyüp toplumda meslek edinip kendi hayatını kurmasına kadar geçen olaylar anlatılır. Pozitifdir, çünkü David hem zengindir, evlenir ve mutlu bir hayat kurar ve hikayenin sonu mutlu sonla biter. Viktorya dönemi okuru mutlu sonları çok sever. Pozitifdir, çünkü Dickens'in kendi çocukluğundan kesitler mevcuttur. Bu da romanın türünün otobiyografik olarak kabul edilmesine neden olmuştur (Carter,McRae,1996:127).

Ancak **Copperfield**, Dickens'in ilk yedi romanının aksine, toplum eleştirisi yapmak dışında, aynı zamanda yazarın kendi hayatından izler taşıdığından diğerlerinden ayrılır. **David Copperfield**'den önce yayınlanmış ilk yedi Dickens romanına baktığımızda konuların çoğunlukla sosyal meselelerle ilgili olduğunu görürüz. **Copperfield**, sadece sosyal meselelerle ilgili bir roman değildir. Bu romanda Dickens, sosyal meselelere ara vermiş görünmekte ve geçmişten gelen acı olaylarla ilgilenmektedir. Romanın içeriğine baktığımızda ise, acı olaylardan sıyrılmak için yazılmış olduğunu bile düşünebiliriz. Bu durumun, iç dünyasına rahatlama duygusu getirdiği bile söylenebilir (Storey,1991:5).

Bu romanın bir farklılığı da şudur: Charles Dickens, **David Copperfield** romanından sonra yazdığı **Bleak House** (Kasvetli Ev) ve daha sonra yazdığı romanlarında, hem olgunluk dönemi, hem de daha kasvetli romanlara doğru yönelmeye başlamıştır. Bu özel durum da, **David Copperfield**'in merkezde kalmasını sağlamıştır (Buckley,1990:ix).

Chesterton'a göre (1970:130) **David Copperfield**, yeni bir türde yazılmış roman gibi başlar, ancak bilindik bir roman gibi sona erer. Bu da entelektüel ve dikkatli okuyucuyu rahatsız eden bir durumdur. **David Copperfield**, okurun Dickens'in o bilindik türdeki sanatına geri dönmesine neden olur. Bu da romanın tek zayıf tarafıdır. Hatta Chesterton, romanın sonlara doğru gittikçe **Nicholas Nickleby**'ye benzediğini ifade eder (Chesterton, a.g.e.,s.137).

Angus Wilson da, Dickens'in ölümünün yüzüncü yılı dolayısıyla 1970 yılında yayınlanan sayısız Dickens incelemeleri arasında çıkan kitabında **David Copperfield**'i Viktorya Çağı'na fazlasıyla ödün veren, bu yüzden de derinlikten yoksun bir roman olarak sayar (Urgan,1991:249). Borges ve Vazquez'e göre (1987:51, çev. Üster) ise, Dickens dünyaya çoğu zaman birer karikatür olmaktan ileri gidemeyen kişiler armağan etmiştir. Ancak, yazarın ölümünden sonra yazılan pek çok eleştiri yazısına baktığımızda ise, **David Copperfield**'in Dickens'in en büyük eseri olduğu konusunda görüş birliğine varılmıştır (Priestly,1969:75).

Yine de **David Copperfield** nasıl değerlendirilse değerlendirilsin, Dickens deyince, çoğunun aklına ilkin bu kitap geldiği, Dickens'in en çok okunan kitabı olduğu hiç kuşku götürmez (Urgan,1991:249). Bu yüzyıl gözüyle baktığımızda ise, **David Copperfield**, dünya klasikleri arasında kendine sağlam bir yer edinmeyi başarmıştır.

4. TÜRKİYE'DE DAVID COPPERFIELD ÇEVİRİLERİNE BAKIŞ

4.1. TÜRKİYE'DE DAVID COPPERFIELD ÇEVİRİLERİNE KRONOLOJİK BAKIŞ

Bu araştırmanın betimleyici bakış açısıyla yapılabilmesi için yukarıda oluşturulan erek kültür dizininde **David Copperfield** çevirilerinden yola çıkılmıştır. Bu çalışmada amacımız, belirtildiği gibi, erek kültürdeki David Copperfield çevirilerini temel alarak hangi çevirilerin erek kültürün hangi döneminde yapıldığını

ortaya koymak ve dönemsel çeviri politikalarını anlamaya çalışmaktır. Yukarıda verilen kronoloji bu amaç doğrultusunda Türkiye’de **David Copperfield** çevirilerinin aşamalarıyla ilgili bir değerlendirme yapabilmek için oluşturulmuştur. Bu kronolojide, 1937-2008 yılları arasında yapılmış, 70 farklı çeviri bulunmaktadır.

Yapılan bu kronoloji, değerlendirmeye alınırken aynı zamanda kaçınılmaz olarak Türkiye’nin toplumsal tarihi ve kültürü de ele alınmak zorundadır. Böyle bir kültürel bağlantı, dönemsel eğilimleri anlayabilmek adına çok gereklidir. Bu nedenle, yapılan kronoloji çalışması dönemlere ayrılacak ve **David Copperfield** çevirileri dönemin kültüründeki yerleriyle değerlendirilmeye alınacaktır.

Kültürbilimci Emre Kongar, Türkiye Cumhuriyeti tarihini şu üç alt başlığa ayırmaktadır (2006:175):

1. Birinci dönem: Kuruluş (1923-1945)
2. İkinci dönem: Soğuk Savaş (1945-1991)
3. Üçüncü dönem: Soğuk Savaş sonrası ya da Küreselleşme dönemi

Alman tarihçi Zürcher(1993:16-17) de, Türkiye Tarihini şu şekilde alt başlıklara ayırmıştır:

1. 1922-1926: Savaş ertesi önemli dönem
2. 1926-1945: “Kemalizm”in altın çağı
3. 1945-1950: CHP’nin iktidardan indirilişiyle sonuçlanan, demokrasiye derece derece geçiş dönemi
4. 1950-1960: Türkiye’nin Batı ittifakıyla bütünleşmesi ve DP dönemi
5. 1960-1980: 1961 Anayasası ve “ikinci” Türkiye Cumhuriyeti Dönemi ve 1971 Muhtırası
6. 1980: 1980 Askeri Darbesi, Silahlı Kuvvetlerin gücü ve 1982 Anayasası

Bu çalışma kapsamında **David Copperfield** romanının çevirilerine yönelik oluşturulan kronolojide, yukarıda yer alan bilgiler ve sınıflamalar ışığında, ulusal ve uluslar arası sosyal ve politik gelişmeleri de göz önüne alan şöyle bir yol izlenecektir:

- 1- 1923-1938: Atatürk Dönemi
- 2- 1938-1950: Milli Şef Dönemi
- 3- 1950-1960: 1960: 2. Dünya Savaşı Sonrasında 27 Mayıs'a
- 4- 1960-1970: 12 Mart Muhtırasına Doğru
- 5- 1970-1980: 12 Eylül'e Doğru
- 6- 1980+ : Özalp Yıllar
- 7- 1990'lar ve 2000'ler

4.2 TÜRKİYE'DE DAVID COPPERFIELD ÇEVİRİLERİNİN KRONOLOJİSİ

Eserin Adı	Basım Tarihi	Yayın Evi	Matbaa	Basım Yeri	Çevirmeni	Sayfa Sayısı	Düzenleyen
1-DAVID COPPERFIELD	1937	-	İbrahim Hilmi Kütüphanes	İSTANBUL	SİRACETTİN	245	-
2-DAVID COPPERFIELD	1948	-	İbrahim Hilmi Kütüphanes	İSTANBUL	SİRACETTİN	245	-
3-DAVID COPPERFIELD	1955	VARLIK	EKİN	İSTANBUL	NURCİHAN KESİM	87	-
4-DAVID COPPERFIELD	1958	VARLIK	EKİN	İSTANBUL	NURCİHAN KESİM	87	-
5-DAVID COPPERFIELD	1963	AK KİTAPEVİ	BAHAR	-	MİNE KARAAĞAÇ	396	-
6-DAVID COPPERFIELD	1963	VARLIK	EKİN	İSTANBUL	NURCİHAN KESİM	109	-
7-DAVID COPPERFIELD	1968	VARLIK	EKİN	İSTANBUL	NURCİHAN KESİM	110	-
8-DAVID COPPERFIELD	1968	HAYAT NEŞRİYAT	DOĞAN KARDEŞ	İSTANBUL	AZİZE BERGİN	480	-
9-DAVID COPPERFIELD	1970	HAYAT NEŞRİYAT	-	İSTANBUL	AZİZE ERTEN BERGİN	480	-
10-DAVID COPPERFIELD	1972	INKILAP VE AKA	-	İSTANBUL	ÖMER M. KARACIK	96	-
11-DAVID COPPERFIELD	1973	ALTIN KİTAPLAR	-	İSTANBUL	GÖNÜL SUVEREN	516	-
12-DAVID COPPERFIELD	1976	INKILAP VE AKA	-	İSTANBUL	ÖMER M. KARACIK	96	-
13-DAVID COPPERFIELD	1976	INKILAP VE AKA	GÜL	İSTANBUL	ÖMER M. KARACIK	96	-
14-DAVID COPPERFIELD	1982	ALTIN KİTAP	-	İSTANBUL	MİNE İNSEL	134	-
15-DAVID	1983	-	KURTULUŞ	ANKARA	-	62	-

COPPERFIELD							
16-DAVID COPPERFIELD	1983	SERHAT	-	İSTANBUL	-	94	-
17-DAVID COPPERFIELD	1983	BURCU	-	İSTANBUL	-	95	-
18-DAVID COPPERFIELD	1984	DİLEK	GÜL	İSTANBUL	VAHE DİLAÇAR	420	-
19-DAVID COPPERFIELD	1985	ERGÜN	-	-	-	80	-
20-DAVID COPPERFIELD	1986	ERDEM	-	İSTANBUL	DERMAN BAYLADI	80	-
21-DAVID COPPERFIELD	1989	ALTIN KİTAP	-	İSTANBUL	ÖMER KARACIK M.	96	-
22-DAVID COPPERFIELD	1993	ÜNSAL	-	ANKARA	-	88	-
23-DAVID COPPERFIELD	1993	ERDEM	-	İSTANBUL	DERMAN BAYLADI	79	-
24-DAVID COPPERFIELD	1995	SALAN	-	İSTANBUL	-	96	CENGİZ KÖYLÜOĞLU
25-DAVID COPPERFIELD	1995	MORPA	-	İSTANBUL	SUAT YAĞIZ	124	-
26-DAVID COPPERFIELD	1996	GENDAŞ	-	İSTANBUL	-	95	-
27-DAVID COPPERFIELD	1998	ERDEM	-	İSTANBUL	DERMAN BAYLADI	80	-
28-DAVID COPPERFIELD	1998	BİLGİ	-	ANKARA	-	126	-
29-DAVID COPPERFIELD	1999	MS ÇOCUK	-	-	-	96	CENGİZ KÖYLÜOĞLU
30-DAVID COPPERFIELD	2000	YUVA	-	İSTANBUL	CENGİZ ÖZGÜN	224	-
31-DAVID COPPERFIELD	2000	YUVA	-	İSTANBUL	-	224	-
32-DAVID COPPERFIELD	2000	ENGİN	-	İSTANBUL	BURHAN BOLAN	632	-
33-DAVID COPPERFIELD	2000	MARTI	-	ANKARA	ASLI AĞCA	125	-
34-DAVID COPPERFIELD	2000	BİLGİ	-	ANKARA	-	128	-
35-DAVID COPPERFIELD	2001	KASTAŞ	-	-	-	165	ADİL DEMİR
36-DAVID COPPERFIELD	2001	ODA	-	İSTANBUL	NURTEN TUNÇ	574	-
37-DAVID COPPERFIELD	2002	INKILAP	ANKA	-	-	151	ÖNER KEMAL
38-DAVID COPPERFIELD	2002	PRİZMA	-	-	-	64	-
39-DAVID COPPERFIELD	2002	DÖRTEL MATBAA	-	ANKARA	-	80	-
40-DAVID COPPERFIELD	2002	BAHAR	-	-	-	126	-
41-DAVID COPPERFIELD	2003	MORPA KÜLTÜR	-	-	SUAT YAĞIZ	95	-
42-DAVID COPPERFIELD	2003	İNKILAP	-	-	-	151	ÖNER KEMAL
43-DAVID COPPERFIELD	2003	TOMURCUK	-	-	-	158	FARUK ÇİL YEŞİM ADA
44-DAVID COPPERFIELD	2003	BAHAR	-	-	-	126	-
45-DAVID COPPERFIELD	2004	YUVA YAYIN	UMUT	İSTANBUL	-	224	-
46-DAVID COPPERFIELD	2004	YAY	-	-	-	96	CENGİZ KÖYLÜOĞLU
47-DAVID COPPERFIELD	2004	İNKILAP	-	-	-	151	ÖNER KEMAL
48-DAVID COPPERFIELD	2004	BEYAZ BALINA	-	-	FIRAT ÖZGÜL	109	-
49-DAVID	2004	ATEŞBÖCEĞİ	-	-	-	80	EMEL YILDIZ

COPPERFIELD							
50-DAVID COPPERFIELD	2004	TRAMVAY	-	-	-	72	SEDA SOYIÇ
51-DAVID COPPERFIELD	2004	TİMAŞ	-	-	ŞÜKRAN TERZİOĞLU	128	-
52-DAVID COPPERFIELD	2004	ALFA BASIM	-	-	RECEP TUNÇ	611	-
53-DAVID COPPERFIELD	2004	ALFA YAYIN	-	-	-	611	CAHİT AKIN HALİL GÖKHAN
54-DAVID COPPERFIELD	2005	GÜN YAYIN	EREN OFSET	İSTANBUL	FEZA USTAOĞLU	109	-
55-DAVID COPPERFIELD	2005	ATEŞBÖCEĞİ	MYRA	İSTANBUL	-	80	EMEL YILDIZ
56-DAVID COPPERFIELD	2005	ATEŞBÖCEĞİ	-	İSTANBUL	-	80	-
57-DAVID COPPERFIELD	2005	TİMAŞ	-	-	ŞÜKRAN TERZİOĞLU	128	-
58-DAVID COPPERFIELD	2006	POLAT KİTAP	UMUT	İSTANBUL	-	160	ŞEBNEM TANERİ
59-DAVID COPPERFIELD	2006	BİLGİ	-	ANKARA	-	91	-
60-DAVID COPPERFIELD	2007	SİMGE	-	-	-	80	CEMAL TELCİ
61-DAVID COPPERFIELD	2007	İNKILAP	-	-	ELA GÜNTEKİN	189	-
62-DAVID COPPERFIELD	2008	TİMAŞ	-	-	ŞÜKRAN TERZİOĞLU	128	-
63-DAVID COPPERFIELD	2008	PARILTI YAYIN	-	-	-	160	TOLGA USLUBAŞ

TARİHİ BELLİ OLMAYAN ÇEVİRİLER

64-DAVID COPPERFIELD	-	ERGUN	-	ANKARA	-	80	MELİH ERGUN
65-DAVID COPPERFIELD	-	POLAT	-	-	-	160	AHMET POLAT
66-DAVID COPPERFIELD	-	GENDAŞ	KAYA	İSTANBUL	-	128	MEMET TÜRKKAN
67-DAVID COPPERFIELD	-	SERHAT	VEBSAN	İSTANBUL	-	90	-
68-DAVID COPPERFIELD	-	BİLGE KARINCA	-	-	AZİZE BERGİN	740	-
69-DAVID COPPERFIELD	-	BU YAYINEVİ	-	-	-	72	-
70-DAVID COPPERFIELD	-	AYDINCAN	-	MERSİN	-	160	HALİT ÇALKINSIN

4.2.1 1923-1938 ATATÜRK DÖNEMİ

1937

Bu araştırmada ilk **David Copperfield** çevirisi olarak gösterebileceğimiz çeviri eser, İbrahim Hilmi Kütüphanesi'nde basılmış olup, İbrahim Hilmi (Siraceddin)¹ tarafından yapılmış, 247 sayfalık çevirisidir.

1923 yılında yeni bir devlet ve Cumhuriyet kurmanın heyecanı ve sancıları ile birlikte Türk Milleti için yeni bir dönem başlamıştı. Atatürk, 1923'den sonraki yıllarını hem ekonomik hem de kültürel alanda atılımlar yapmak üzere, devrimlerin uygulanması için büyük uğraş vererek geçirmiştir. 1928 yılında gerçekleştirilen Harf Devrimi, Türk Milleti için dönüm noktası olmuştur (Yücel, 1998:3).

1937'de yapılan ilk **David Copperfield** çevirisi, Türk Edebiyatı'nda Milli Edebiyat ya da Erken Cumhuriyet Dönemi Edebiyatı'na denk düştüğünden, çevirilere en ihtiyaç duyulmayan dönem olduğunu söyleyebiliriz. Cevdet Kudret de Kurtuluş Savaşı ve Cumhuriyet Dönemi Edebiyatı'nda da yeni kurulmuş yeni bir ulusun heyecanı ile yazılan yerli edebiyat ürünlerin, o dönem halkın ihtiyacını karşıladığını belirtmiştir. (1970:13) Genellikle, Cumhuriyet ideolojisi çevresinde şekillenen erek yazın çeviriye ihtiyaç duymamaktadır (Korkmaz, 2005:377).

Öte yandan, roman geleneği de henüz yerleşmediğinden, Ahmet Hamdi Tanpınar'a göre (1977:45-48), Türk romanı “cansız”dır. Bütün bu bilgiler

¹ Siraceddin takma adını kullanan çevirmen, aslında Cumhuriyet Döneminde özel yayınevi olup, 1000'den fazla kitap yayınlamış olan İbrahim Hilmi Çığıracan'dan başkası değildir.

doğrultusunda şöyle bir saptama yapmak mümkündür: Bir önceki dönemin batılılaşma istekleri, araya Milli Mücadele dönemi de girdiğinden sekteye uğramış ve erek okur kendini milli duyguların yoğun olduğu romanlara daha yakın bulmuştur.

4.2.2 1938- 1950 MİLLİ ŞEF DÖNEMİ

1948

1937 yılında yapılmış ilk çevirinin yeni baskısıdır. Çeviri eserde hiçbir değişiklik yoktur. Kapak, dil kullanımı, sayfa sayısı gibi ayrıntılar 1937 çevirisiyle aynıdır.

Atatürk'ün ölümünden sonra 1950 yılına kadar süren dönem, Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün CHP kurultayında “Milli Şef” olarak kabul edilmesi ile başlayan dönemdir. Prof. Dr. Suna Kili; İnönü'nün siyasal dönemini 1938-1945 II. Dünya Savaşı yılları ve 1942-1950 Çok Partili Döneme Geçiş olarak ikiye ayırmaktadır. (2002:275)

İnönü'nün Cumhurbaşkanlığı çok şanssız bir döneme denk gelmiştir. Cumhurbaşkanı seçilmesinden çok az bir zaman sonra başlayan 2. Dünya Savaşı'nın Türkiye'yi etkilememesi ve Türkiye'nin savaşa girmemesi için çok çabaladı. Ne var ki, başlayan dünya savaşı, genç Türkiye'nin hızını kesmişti. 1947 yılına kadar iki milyonluk genç nüfus askerde tutulduğundan, tarım hayatı durgunlaşmıştı. (Mumcu, 1996:167) Bu nedenle, pek çok ihtiyaç maddesi karneye bağlandı. Tüketime kısılmasıyla ordunun ihtiyaçları karşılandığından, sermaye birikimi olmayınca iç piyasada yaşanan darlık karaborsanın oluşmasına neden oldu(Mumcu, a.g.e.,s.174). Bu durum da, savaş döneminde neden tek bir **David Copperfield** çevirisi bulunduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

4.2.3. 1950-1960 2. DÜNYA SAVAŞI SONRASINDAN 27 MAYIS'A

1955

David Copperfield çevirilerinin bilinen ilk Varlık yayını ve bu yayınevinden yayınlanmış, Nurcihan Kesim'in 87 sayfalık çevirisinin ilk baskısı 1955 yılında yapılmıştır.

1958

Varlık Yayınevi, Nurcihan Kesim tarafından yapılmış 87 sayfalık çeviriyi 1958 yılında ikinci basım olarak yayınlamıştır. Yapılan bu çeviri, kaynak metne göre veya 1937 ve 1948 çevirilerine göre bir hayli kısaltılmıştır. Hatta çevirinin üzerine, “kısaltarak çeviren” ibaresi konmuştur. Eser, başka bir deyişle, kısaltılarak çocuklara uygun hale getirilmeye çalışılmıştır. Aynı çevirinin, 1958, 1963 ve 1968 yılı basımlarında da aynı uygulamayı görmekteyiz.

1950 seçimlerinden sonra, on yıl sürecek olan Demokrat Parti'nin (DP) iktidarı başlamıştır. Bu on yıllık dönem, Türkiye Cumhuriyeti tarihinde sert tartışmalara neden olmuştur. 1954 yılından itibaren de, Türkiye büyük bir enflasyon içerisine itilmiştir (Mumcu,1996:176).

Bütün bu siyasi ve ekonomik gelişmeler karşısında bir de aksi bir tablo vardı. 1938-1947 yılları arasında Milli Eğitim Bakanı olan Hasan Ali Yücel'in girişimiyle yapılan tercümelemler oldukça ilgi görmekteydi. Yine de, bu dönemde özel girişimlerin az olduğunu söylemek mümkündür. Karaborsanın artışı ve pek çok malzemenin bulunamayışı da, elbette, özel teşebbüslerin çoğalmasını engellemiştir. 1948 yılında özel teşebbüslerin azlığı yüzünden, şahıs eliyle bastırılan çevirilerin sayıca az olması da muhtemeldir. 1958 yılında yapılan Varlık yayınevi çevirisinin kısaltılmış olması

ise, muhtemelen çocuklara yönelik eser olarak piyasaya verildiğinde, daha çok kazanç sağlanacağını düşünülmesiydi.

4.2.4. 1960-1970 12 MART MUHTIRASINA DOĞRU

1963

1963 yılında iki farklı yayınevi tarafından iki farklı **David Copperfield** çevirisi yapılmıştır. Birincisi; Ak Kitabevi tarafından basılan ve Mine Karaağaç tarafından yapılmış 396 sayfalık çeviridir. İkincisi ise, 1958 yılında Varlık Yayınları tarafından basılmış Nurcihan Kesim çevirisidir. Yalnız, 1963 yılında yapılan çeviri, 109 sayfadır. Diğer deyişle, biraz daha uzatılmıştır.

1968

Varlık Yayınevi, 1968 yılında yine bir Nurcihan Kesim çevirisi yayınlamıştır. Çeviri bu kez 110 sayfadır. Aynı yıl, Hayat Neşriyat Yayınevi de, 480 sayfalık Azize Bergin çevirisi yayınlamıştır.

Demokrat Parti'nin aşırı sert politikası yüzünden 1957-1960 yılları arasındaki son dönemde iktidar ile muhalefet arasında sokağa taşan çatışmalara varana kadar büyük gerilimler yaşandı. Temel hak ve özgürlüklerin kısıtlanmak istenmesi, muhalefet partilerinin kapatılmak istenmesi, olayları protesto etmek isteyen üniversiteli gençlerin sindirilmeye çalışılması, Ordu ile aydınların karşı karşıya getirilmesi, yurttaki siyasal gerginliği arttırmıştır (Mumcu,1996:180). Hükümetin bu inatçı tutumuna 27 Mayıs 1960 gecesi yapılan bir hareketle Türk Silahlı Kuvvetleri el koymuştur.

İktidarın uyguladığı baskı ve sansür, aynı zamanda kağıt sınırlaması getirilen bir dönemde, çevirilerin etkilenmemesi mümkün değildir. Böyle zor dönemlerde, kişisel istekler doğrultusunda çeviri yapıldığını düşünmek imkansızdır. Varlık yayınevinin tamamen ticari kaygılarla 60'lı yıllarda iki kez daha aynı çeviriyi tekrarladığı gözlemlenebilmektedir. (Cantek 2005:106, Polat 2006 içinde)

4.2.5 1970-1980 12 EYLÜL'DE DOĞRU

1970

1968 yılında yayınlanan Azize Bergin çevirisi, Hayat Neşriyat tarafından sayfa sayısı değiştirilmeden yayınlanmıştır.

1972

İnkılap ve Aka Yayınevi, Ömer M. Karacık tarafından yapılmış 96 sayfalık bir çeviri yayınlar.

1973

Altın Kitaplar Yayınevi, 516 sayfalık Gönül Suveren çevirisini yayınlar.

1976

İnkılap ve Aka Yayınevi, 1972 yılında yayınladığı 96 sayfalık Ömer M. Karacık çevirisini tekrar yayınlar.

1970 yılından sonra da, bazı siyasal kuruluşların Atatürkçü düşünceden uzaklaşması sonucu 12 Mart 1971 tarihinde Türk Silahlı Kuvvetleri duruma tekrar müdahale etme gereği duymuşlardır (Mumcu,1996:182).

1973 Ekim ayında yapılan seçimlerden sonrası yaşanan türlü siyasi çalkantılardan sonra, vatanın bölünmesine sebep olacak terör ve anarşi ortamı, toplumu sindirmiştir. Bu nedenle, 1980 yılı Eylül ayında Türk Silahlı Kuvvetleri duruma bir kez daha el koymuştur (Mumcu,a.g.e.,s.182).

70'li yıllar, aydının/romancının politize olduğu, sınıf çatışmasını körükleyen üçüncü sınıf çeviri romanların, ya da kaba ulusçu söylemlerin ilgi gördüğü, kutupluluğun uç sınırlara vardığı bir dönemdir (Korkmaz,2005:420). Siyasi çalkantılar, çeviri yazının gidişatını da etkilemiştir. **David Copperfield** çevirilerine bakıldığında, ticari kaygılarla Hayat Neşriyat ve Inkılap ve Aka kitabevlerinin eski çevirileri tekrarladıkları görülebilmektedir.

4.2.6 1980 SONRASI: ÖZAL'LI YILLAR

1982

Altın Kitaplar, 1982 yılında 134 sayfalık Mine İnsel çevirisi yayınlamıştır. Bu dönemde, askeri yönetim dönemi olduğu düşünülürse çok sayıda telif ve çeviri yayınlara karşılaşmamamız doğal karşılanabilir. Genel olarak yayıncılık faaliyetlerinde bir yavaşlama ve denetim olduğu bilinmektedir.

1983

1983 yılında Ankara Kurtuluş Matbaasında 62 sayfalık çeviri yayınlanır. Kitapta çevirmen bilgisi yoktur. Aynı yıl, Serhat Yayınevi 94 sayfalık ve Burcu Yayınevi de 95 sayfalık çevirileri yayınlarlar. Her ikisinde de çevirmen bilgisi yoktur.

1984

Dilek Yayınevi, 1984 yılında 420 sayfalık Vahe Dilaçar çevirisini yayınladı.

1985

Ergün Yayınevinden 80 sayfalık çevirmeni olmayan bir çeviri yayınlanır.

1986

Erdem Yayınları, Nisan 1986'da 79 sayfalık Derman Bayladı çevirisi yayınladı.

1989

Altın Kitaplar Yayınevi, 1972 ve 1976 yıllarında yayınladığı 96 sayfalık Ömer M. Karacık çevirisini tekrar yayınladı.

1983 yılından itibaren askeri rejimin partileri feshederek, kurulmalarına yeniden izin vermesi partilerin işini zorlaştırdı. Aynı yıl çıkartılan “Yeni Siyasi Partiler Kanunu” ile seçimlere üç parti girebildi ve seçimler ANAP lehinde sonuçlandı. Kurulan Özal Hükümeti 29 Kasım 1987 yılına kadar görev yaptı. Turgut Özal 9 Kasım 1989 yılında Kenan Evren'den boşalan cumhurbaşkanlığına SHP VE DYP'nin muhalefetine rağmen seçildi (Zürcher,1993:415). 1993 yılındaki vefatına kadar da bu görevde kaldı.

1980'li yıllar hem ülke hem de erek yazın için yeni açılımların başlangıcı olduğu yıllar sayılır. 1983 yılından sonra oluşan özgürlükçü ortam erek yazına da yansımıştır. Ancak bunun başarı olduğunu söylemek mümkün değildir.

Medyanın sağladığı imkanlar ve reklamın edebiyatın popülerleşmesine katkıda bulunduğu açıktır. Ancak, nicelik artsa da, niteliğin aynı oranda artmadığı görülebilmektedir (Korkmaz,2005:489). Popülerliğin ön plana çıktığı, kolaycılığı benimseyen, üslup ve teknik endişesinden yoksun erek yazın, bu tarz bir çeviri

yazına yol açmaktan geri kalmamıştır. 80’li yıllardan itibaren yapılan **David Copperfield** çevirilerine göz atarsak, artık yavaş yavaş “çevirmeni belli olmayan çeviriler”in artmaya başladığını ve yine tekrar basımların söz konusu olduğunu görürüz.

4.2.7 1990’LAR VE 2000’LER

1993

Ankara Ünsal Yayınevi 88 sayfalık çevirmeni belli olmayan bir çeviriyi yayınlar. Aynı yıl, Erdem Yayınevi, 79 sayfalık Derman Bayladı çevirisini yayınlar.

1995

Salan Yayınları, Cengiz Köylüoğlu “düzenlemesi”yle 96 sayfalık bir çeviri yayınlar. Aynı yıl, Morpa 124 sayfalık Suat Yağız çevirisi yayınlar.

1996

Gendaş Yayınevi, 95 sayfalık çevirmeni belli olmayan bir çeviriyi yayınlar.

1998

Erdem Yayınevi, 1993 yılında yayınladığı Derman Bayladı çevirisini bu kez 80 sayfa olarak tekrar yayınlar. Ankara Bilgi Yayınevi, 126 sayfalık çeviriyi yayınlar.

1999

MS Çocuk, 96 sayfalık Cengiz Köylüoğlu’nun düzenlediği çeviriyi yayınlar.

2000

Yuva Yayınları, öncelikle 224 sayfadan oluşan, çevirmeni Cengiz Özgün olan çeviriyi yayınlar. Daha sonra, aynı yıl içinde 224 sayfalık çevirmeni belli olmayan bir çeviri yayınlar. Engin Yayınları, 632 sayfalık, çevirmeni Burhan Bolan olan çeviriyi yayınlar. Ankara Bilgi Yayınevi, bu kez 128 sayfalık çeviriyi yayınlar. Martı Yayınevi de, çevirmeni Aslı Ağca olan 125 sayfalık çeviriyi yayınlar.

2001

Oda Yayınları, 574 sayfalık Nurten Tunç tarafından yapılmış bir çeviriyi yayınlar. Kastaş Yayınları ise, “düzenleyen”i Adil Demir olan, 165 sayfalık çeviriyi yayınlar.

2002

İnkılap Yayınevi, “düzenleyen”i Öner Kemal olan, 151 sayfalık çeviriyi yayınlar. Prizma Yayınevi de, 64 sayfalık ve Bahar Yayınevi 126 sayfalık ve Ankara Dörtel Yayıncılık, 80 sayfalık çevirmeni belli olmayan çevirileri yayınlarlar.

2003

Morpa Yayınevi, 1995 yılında yayınladığı 124 sayfalık Suat Yağız çevirisini, bu kez 95 sayfa olarak yayınlar. Bahar Yayınevi, 2002 yılında yayınladığı 126 sayfalık çevirmeni belli olmayan çevirisini tekrar eder. İnkılap Yayınevi, daha önce 2002 yılında yayınladığı “düzenleyen”i Öner Kemal olan 151 sayfalık çevirisini tekrar yayınlar. Tomurcuk Yayınevi de, Faruk Çil ve Yeşim Ada tarafından düzenlenen 158 sayfalık çeviriyi yayınlar.

2004

Yuva Yayınları, 2000 yılında yayınladığı 224 sayfalık çevirmeni belli olmayan çeviriyi tekrar yayınladı. Yay Yayınları, “düzenleyen”i Cengiz Köylüoğlu olan 96 sayfalık çeviriyi yayınladı. İnkılap Yayınları, 2002 ve 2003 yıllarında yayınladığı “düzenleyen”i Öner Kemal olan 151 sayfalık çeviriyi tekrar yayınladı. Beyaz Balina Yayınları, 109 sayfalık Fırat Özgül çevirisi yayınladı. Ateşböceği Yayınları, “düzenleyen”i Emel Yıldız olan 80 sayfalık çeviriyi, Tramvay Yayıncılık da, “düzenleyen”i Seda Soyiç olan 72 sayfalık çeviriyi yayınladı. Aynı yıl, Timaş Yayınları, 128 sayfalık Şükran Terzioğlu çevirisi yayınladı. Martı Yayınları da, aynı yıl içinde 611 sayfalık iki çeviri yayınladı. İlkinde çevirmen Recep Tunç olarak gösterilirken, ikincisinde aynı çeviri Cahit Akın ve Halil Gökhan tarafından düzenlenmiş olarak yayınladı.

2005

Gün Yayınları, 109 sayfalık Feza Ustaoglu çevirisi yayınladı. Aynı yıl, Ateşböceği Yayınlarının birinde “düzenleyen”i Emel Yıldız olarak gösterilen, diğerinde ise, ne çevirmen ne de düzenleyen ismi bulunmayan her ikisi de 80 sayfalık çevirileri yayınladı. Timaş Yayınları, 2004 yılında yayınladığı 128 sayfalık Şükran Terzioğlu çevirisini tekrar yayınladı.

2006

Polat Kitap, “düzenleyen”i Şebnem Taneri olarak gösterilen, 160 sayfalık çeviriyi yayınladı. Ankara Bilgi Yayınevi de, 91 sayfalık çevirmeni belli olmayan çeviriyi yayınladı.

2007

Simge Yayınevi, “düzenleyen”i Cemal Telci olarak gösterilen, 80 sayfalık çeviriyi yayınlar. İnkılap Yayınevi, çevirmeni Ela Güntekin olan, 189 sayfalık çeviriyi yayınlar.

2008

Timaş Yayınları, 2004 ve 2005 yıllarında yayınladığı 128 sayfalık Şükran Terzioğlu çevirisini tekrar yayınlar. Mevsim Yayıncılığa ait, Parıltı Yayıncılık, “düzenleyen”i Tolga Uslubaş olan, 160 sayfalık çeviriyi yayınlar.

1989 yılında Berlin duvarının yıkılması, Sovyetler Birliği’nin dağılması ve ardından gelen ekonomik bunalım, küreselleşme adı verilen bir dönemi başlatmıştır (Kongar,2001:27). Bu yeni dünya düzenine göre, tek düze bir tüketim kültürü egemendir. her şeyin parasal bir içerik kazandığı 2000’li yıllarda çevirilerde de kolaycılığa kaçan bir anlayış hakim olur. “Çevirmeni olmayan” **David Copperfield** çevirilerinde de patlama yaşanır.

Bu çevirilerin çoğu, kaynak eserin ancak yüzde onu kadar kısaltılmış olanlardır. Asıl tehlike ise, bu kısaltmaların “çocuk eseri” adı altında piyasaya verilmiş olmalarıdır. Bunlar, nitelikten yoksun, yanlışlarla dolu ve çocuklara okutulması pek de doğru olmayan çevirilerdir. 2000’li yıllarda her şeyi paraya dönüştürme kaygısı, yayınevlerinin de nitelik aramamasına neden olmuştur. Öyle ki, her zaman geçerli olan, “iyi eser okuyucusunu bulur” genel ve yerleşik yargısı, yerini, “iyi reklam daha çok okur ve doğal olarak çok gelir getirir” yargısına bırakmıştır (Korkmaz,2005:511).

TARİHİ BELLİ OLMAYAN ÇEVİRİLER

- 1- Ergün Yayınevi’nden çıkan düzenleyicisi Melih Ergün olan 80 sayfalık çeviri.
- 2- Polat Yayıncılık’tan çıkan ve düzenleyicisi Ahmet Polat olan 160 sayfalık çeviri.

- 3-Gendaş Yayıncılık'tan çıkan ve düzenleyicisi Memet Türkan olan 128 sayfalık çeviri.
4. Serhat Yayıncılık'tan çıkan 90 sayfalık çeviri.
5. Bilge Karınca Yayınevi'nden çıkan 740 sayfalık Azize Bergin çevirisi.
6. Bu Yayıncılık'tan çıkan 72 sayfalık çeviri.
7. Aydınca Yayınları'ndan çıkan ve Halit Çalkınsın tarafından düzenlenen 160 sayfalık çeviri.

Bu çeviriler de, tarihsiz ve çevirmensiz olarak listede yerini almıştır. Bu çevirilerin hangi zamanda yapıldığını anlamak mümkün olmadığından listenin sonuna ekleme yoluna gidilmiştir. Gerek çevirmensiz, gerekse tarihsiz olarak yayınlanan çeviriler, çeviri eser yayıncılığında niteliğin gitgide nasıl bozulduğunu görmek açısından bu çalışmaya önemli bir katkı sağlamaktadır.

1937 yılından bugüne yapılan **David Copperfield** çevirilerinin, kaynak metinden ne denli uzaklaştığını göstermek için aşağıda farklı yıllardan örnekler gösterilmesi yerinde olacaktır. Bu örneklemeyi yapabilmek için, öncelikle kaynak metnin ilk iki paragrafı temel alınmıştır:

KAYNAK METİN

DAVID COPPERFIELD

CHAPTER I: I am Born

Whether I shall turn out to be the hero of my own life, or whether that station will be held by anybody else, these pages must show. To begin my life with the beginning of my life, I record that I was born (as I have been informed and believe) on a Friday, at twelve o'clock at night. It was remarked that the clock began to strike, and I began to cry, simultaneously.

In consideration of the day and hour of my birth, it was declared by the nurse, and by some sage women in the neighbourhood who had taken a lively interest in me several months before there was any possibility of our becoming personally acquainted, first, that I was destined to be unlucky in life; and secondly, that I was privileged to see ghosts and spirits; both these gifts inevitably attaching, as they believed, to all unlucky infants of either gender, born towards the small hours on a Friday night.

ÖRNEK ÇEVİRİ METİNLER

1- 1937 tarihli Siracettin çevirisi

DAVID KOPERFİLD

I

Saffok kontluğunda Blönderston'da babamın ölümünden birkaç ay sonra doğdum. Onun beni tanımadığını düşündükçe, bugün bile garip bir teessür duyuyorum. İlk evimizin kapısını kilitlediğimizi zaman, sanki gece karanlığı içinde terk edilmiş gibi görünen civar mezarlığı hatırladıkça bu teessürlerim bir kat daha artıyor.

2- 1955 tarihli Nurcihan Kesim çevirisi

I

Hayatımın hikayesini anlatırken işi ta başından ele almağı uygun buldum. Söylediklerine göre, bir Cuma gecesi saat on ikide dünyaya gelmişim. Saatin vuruşuna benim çığlıklarım karışmış. Ebe ile komşu kadınlar birbirlerine, Cuma gecesinin bu dar saatinde doğduğum için talihsiz bir insan olacağımı söylemişler.

3- 1968 tarihli Azize Bergin çevirisi

I

Ben doğdum

Kendi hayatımın kahramanı olacak mıyım, yoksa bu mertebeyi bir başkası mı alacak, bunu şu sayfaların göstermesi gerekiyor. Hayatıma, hayatımın başlangıcından başlamış olmak için bir Cuma gecesi, saat on ikide doğduğumu belirteyim, (bana öyle dediler, ben de inandım) Dediklerine göre, saatin çalmasıyla benim de ağlamaya başlamam bir olmuş.

Hastabakıcı hemşire de, şahsen tanışmamız ihtimalinden aylarca önce benimle pek ilgilenen, komşu ebeler de doğum günümü, saatini dikkate alarak, birincisi, hayatta mutsuz olacağımı, ikincisi, hayalleri, ruhları görmeye hak kazanacağımı ileri sürmüşlerdi. Onların inancına göre, hangi cinsten olursa olsunlar, Cuma gecesinin geç saatlerinde doğan bütün çocuklarda bu iki özellik olurmuş.

4- 1976 Ömer M. Karacık çevirisi

BÖLÜM: I

DOĞUMUM

Babamın ölümünden altı ay sonra Suffolk, Blunderstone'da doğmuşum. Doğumumdan bir gün önce, tuhaf görünümlü bir kadın bahçeden geçip pencere camına gelerek anneme kapıyı açmasını işaret etmiş. Kapı açılınca da, aralarında şu konuşma geçmiştir:

- "Siz, Mrs. David Copperfield değil mi,"

- "Evet."

- "Ben Miss Betsey Trotwood'um" diyor gelen kadın. "Herhalde benden söz edildiğini duymuşsunuzdur."

5- 1984 Vahe Dilaçar çevirisi

Suffolk'ta Blunderstone semtinde, babamın ölümünden birkaç ay sonra doğdum. Onun beni hiç tanımadığını düşündükçe, şimdi bile garip bir üzüntü duyuyorum. Hatta onun kilise avlusundaki beyaz mezar taşıyla kurduğum ilk çocukça ilişkilerin anıları geceleri bizim küçük odamız, ılık ve aydınlıkken. Onun gecenin karanlığında tek başına tattığını düşünmenin verdiği o anlatılmaz acı, bana daha da garip geliyordu.

Bir Cuma gecesinin geç saatlerinde doğduğum için ebe, benim hayatta mutsuz olacağımı söylemiş. Anlatmaya başladığım hikaye, ebenin bu öngörüsünün doğru çıktığını kanıtlayacaktır.

6- 2000 tarihli Burhan Bolan çevirisi

I

DOĞUMUM

Acaba kendi yaşamımın kahramanı olabilecek miyim? Yoksa bu yeri bir başkası mı alacak, işte bunu bu sayfalar gösterecek. Yaşam öyküme ilk saatlerimden başlamak için buraya bir Cuma gecesi tam on ikide doğmuş olduğumu yazacağım. Bana öyle söylendi, ben de buna inanıyorum. Anlattıklarına göre, saatin vurmasıyla benim ağlamaya başlamam bir olmuş.

Hastabakıcı hemşire de, doğumumdan önce benimle ilgilenen sezişi güçlü kadınlar da, bazı açıklamalardan bulunmuşlar. Birincisi, yaşam boyu talihsizliklerle karşılaşacağımı, ikincisi hayaletler, ruhlar görebileceğimi ileri sürmüşler. Onların inancına göre, hangi cinsten olursa olsun, Cuma gecesinin geç saatlerinde doğan çocuklarda bu iki özellik olurmuş.

7- 2002 Dört El Yayıncılık çevirisi

DAVID COPPERFIELD

Adım David Copperfield. Blanderstone doğumluyum. Ben daha doğmadan babam ölmüş. Bu durum annemi çok yıpratmış. Hem babamı çok seviyormuş, hem de benim babasız büyümemi hiç istemiyormuş.

Babam ve halam, birbirlerini çok severlermiş. Halam babamın annemle evlenmesini hiç istememiş. Fakat babam annemle evlenince, halamla bir daha görüşmemişler.

Kaynak metinden alınan kısa bölümün ışığında bile örnek çevirilere bakılınca farklı dönemlerde ne kadar farklı erek metinler üretildiğini görebiliriz. Metinlerde özel adların yazılışı, imla, kısaltmalar gibi metinsel özelliklerin farklılığın yanı sıra yazım sorunlarının da olduğunu görmek mümkündür.

Sonuç olarak, yukarıda ele aldığımız örnek çeviri metinler doğrultusunda, 1937’den 2008 yılına kadar ele alınan uzun bir süreçte **David Copperfield** çevirilerinin gelişim sürecini gösterebilmek için oluşturduğumuz kronoloji şu temel bulguları ortaya koymaktadır:

- Türkiye’de **David Copperfield** çevirilerinde dönemsel olarak kaynak metinden gittikçe uzaklaşan, daha çok erek kitlenin beğenisine göre yapılan çevirilere doğru bir gelişme söz konusudur. Çeviri yazının erek yazında önemli bir yere sahip olduğunu bilmemize rağmen, özellikle 90’lı yıllardan sonra yapılan çevirilerin niteliği düşündürücü boyuttadır.

- Öte yandan, Türkiye’de yapılmış olan **David Copperfield** çevirilerinin tarihsel gelişim çizgisi, çeviri yazının da Türkiye’nin sosyal, siyasal ve ekonomik gelişim çizgisinden etkilendiğini ortaya koymaktadır. Ülkenin siyasal ve ekonomik gelişmelerine bakıldığında, çevirilerin sayısında zaman zaman azalma, zaman zaman da çoğalma görülebilmektedir. 1859 yılından bugüne kadar yapılan edebiyat çevirilerine baktığımızda, çeviri yazınının hayli uzun bir geleneğe sahip olduğunu görmekteyiz. 1937 yılından bugüne kadar yapılan David Copperfield çevirileri de bu geleneğin bir parçasıdır. 2000’li yıllara baktığımızda, çeviri yazının geçmiş yıllara oranla çevresel konumdan daha merkezi bir konuma geçmiş olduğunu görmekteyiz. Öte yandan, merkezi konumda yer alan çeviri yazında yapılan çevirilerin niteliği de, başka bir çalışmanın konusu olabilecek kadar düşündürücüdür.

4.3 GENEL DEĞERLENDİRME

Türkiye’de çevirilerin gelişim çizgisine baktığımızda, çeviri yazının Tanzimat döneminden bu yana uzun yol aldığını görmekteyiz. Tanzimat Dönemi ile birlikte yükselişe geçen edebiyat çeviri yazını, çok çeşitli aşamalardan geçmiştir. Bu sürece çalışma malzemesi olarak ele aldığımız 1937-2008 yılları arasında yayınlanmış **David Copperfield** çevirileri ışığında baktığımızda, geçirdiği aşamaları saptamak mümkündür. Ulusal yazınımıza çeviri yoluyla girmiş olan eserleri incelediğimizde, Türkiye’nin toplumsal tarihine de göz atmış oluruz.

Daha erken bir döneme baktığımızda, 1922-1925 yılları arasında Maarif Vekaleti eğitim amaçlı 68 kitap yayınlamışsa da, bu kitapların çocuklara ve gençlere yönelik birkaç formalık broşürler halinde yayınlandığını belirtmek gerekmektedir. Ülken, burada bir çeviri etkinliği eksikliği olduğunu belirtmektedir. 1928 yılında Harf Devrimi’nin gerçekleştirilmesi, 1932 yılında dil çalışmalarının başlaması geciken kültürel atılımın başlaması gerektiğinin işaretidir (Kurultay,1998:24). Harf

Devrimi'ni yaşama geçirmek zaten başlı başına süreç isteyen bir uygulamadır. Bu nedenle, çevirilerin yaygınlaşmasına engel olacak pek çok gelişme söz konusudur. Erken Cumhuriyet Dönemi'nde yapılmış bir **David Copperfield** çevirisine de rastlanmamıştır.

Yapılan ilk **David Copperfield** çevirisi Siraceddin tarafından yapılmış ve 1937 yılında İbrahim Hilmi kütüphanesinde basılmıştır. İbrahim Hilmi Kütüphanesi, Erken Cumhuriyet Dönemi'nde açılmış ilk yayınevlerinden birisidir. 1937 yılında yapılan ilk **David Copperfield** çevirisinin de, bu kütüphanede basılması pek de tesadüf değildir.

1940'lı yıllara bakıldığında, Hasan Ali Yücel'in devlet eliyle başlattığı çeviri seferberliğinin özel yayıncılığa etki ettiğini görmek mümkündür. 1946 yılında özel yayınevleri 92 adet, Milli Eğitim Bakanlığı da 129 adet çeviri kitap yayınlamıştır (Kurultay,a.g.e.s.17). Ancak, şunu eklemek gerekmektedir ki, Hasan Ali Yücel döneminde bir **David Copperfield** çevirisi yapılamamıştır.

1958 yılına gelindiğinde ise durum tamamen değişmiştir. Milli Eğitim Bakanlığı, 1958 yılında sadece 14 çeviri yayınlarken, özel yayınevlerinden 250'den fazla kitap çıkmıştır (Kurultay, 1998:17). Bu rakamlar, 50'li yıllara gelindiğinde özel girişimlerin arttığını göstermektedir.

Çeviri yazının gelişimine önemli katkıları bulunan Varlık Yayınları da, 1950'li yıllarda “Büyük Cep Kitapları”, “Büyük Eserler Kitaplığı”, “Dünya Klasikleri” ve “Çocuk Klasikleri” olarak dört yeni dizi yayınlamıştır. Bu dizilerin tümü, 19 yüzyıl klasikleri ile çağdaş edebiyatı bir araya getirmekte ve Türkiye'de saygın edebiyat dizgesi içinde bir yer tutmaktaydı. Varlık, 1950'li yıllardan itibaren Türkiye'de edebiyat repertuarının çeviri yoluyla gelişmesine önayak olmuştur (Gürçağlar, 2005:172). Varlık Yayınevi'nin ilki 1955'de basılan; daha sonraları 1958, 1963, 1968 yılları arasında tıpkıbasımları yapılan **David Copperfield** çevirileri de bulunmaktadır.

60'lı yıllarda ise, Altın Kitaplar, erek yazın edebiyatının gelişmesinde katkısı olan diğer bir yayın kuruluşudur. Altın Kitaplar döneminde artık, kaynak kültür dili İngilizce olmuştur (Gürçağlar,a.g.e.,s.150). 1973 yılında Altın Kitaplar'ın yayınladığı **David Copperfield** çevirisi ise, Gönül Suveren tarafından yapılmıştır.

Daha sonraki yıllarda özel yayınevleri, 40'lı yıllarda çevirisi yapılan klasiklerin tıpkıbasımını yayınlama yoluna gitmişlerdir. 1970'li yıllarda, CHP döneminde Kültür Bakanlığı böyle bir çeviri hareketi amaçladıysa da, devamı gelmemiştir. 1992 yılında Yapı Kredi Yayınları'nın da böyle bir çeviri hareketi başlamak istemesi yeterli etkiyi yaratmamıştır (Kurultay,a.g.e.,s.31).

Kurultay'a göre (1998:32); bunun nedeni olarak bazı sebepler gösterilebilir: 60-80 yılları arasında sosyalist sol yayınlarda yaşanan patlama, 80'li yıllardan sonra bireyi, demokrasiyi ve sanatı öne çıkaran yayınların çoğalması, Özal döneminde dünyaya açılma ve 90'lı yıllardan itibaren kitle iletişim araçlarının gelişimi ve internetin getirdiği gelişme potansiyeline bakıldığında, çeviri yazının sosyal gelişimden ne derece etkilendiğini göstermek açısından önemlidir.

David Copperfield çevirilerinde özellikle 70'li yıllardan sonra tıpkıbasımlar artmışsa da, esas değişim 80'li yıllardan sonra yaşanmaya başlamıştır. Bu tarihten sonra, artık “çevirmeni belli olmayan” çevirilerin sayıları artmaya başlamış, bu durum 2000'ler ile birlikte açıkça görülür bir hal almaya başlamıştır.

Kaynak metne baktığımızda, 716 sayfa olan metnin erek çeviri yazınına baktığımızda 80 sayfa olarak yapılan çevirilerine dahi rastlanmaktadır. Bu çeviri sayılan eserlerin yayınevlerinin birçoğu, çevirmene telif ödememek için kısaltmalara başvurmakta, “çocuk klasikleri” adı altında piyasaya vererek kazanç elde etmeye çalışmaktadır.

Sonuç olarak baktığımızda ise, **David Copperfield** çevirilerini temel alarak, günümüz çeviri yazınına baktığımızda artık merkezi bir konumda yer aldıkları, hatta yazın çoğul dizgesi içinde ayrıcalıklı bir yere sahip oldukları gözlemlenebilmektedir. Ne var ki, bu durum niceliğin çoğaldığı ve niteliğin aranmadığı, neredeyse çeviri kirliliğinin yaşandığı, çabuk tüketilen çevirilerin revaçta olduğu bir ortam yaratmıştır. Bu durum, çeviri ve çevirmen sorunları yaşanmasına neden olmaktadır.

2000’li yıllarda yapılan birçok **David Copperfield** çevirisini ele alırsak, çoğunun çevirmeninin olmadığını ve kaynak metinden bazı parçaları alarak ve istenildiği gibi kısaltılarak yapıldıklarını görüyoruz. **David Copperfield** çevirilerinde, artık tamamen erek odaklı hale gelmiş, okurken okuyucuyu zorlamayacak derecede basit ve tutarlılıkları tartışılır bir çeviri anlayışının etkin olduğu gözlenmektedir. Kurultay’a göre (1998:34) ise; kültürel dönüşüm, sağlam altyapının eksikliği nedeniyle ve sözde çözümler yüzünden yetersiz kalmakta ve yeterli etkiyi sağlayamamaktadır.

Sonuç olarak bu değerlendirme, bize çeviri yazının içinde **David Copperfield** çevirilerinin, özellikle son yıllardaki çevirilerinde, nicelik olarak eksiklikler bulunduğunu göstermektedir. Bu çalışmada tartışılan çeviri yazının gidişatı değil, çeviri yazın içinde örnek olarak incelediğimiz **David Copperfield** çevirilerinin bulunduğu konumdur. 1937 yılından günümüze kadar yapılmış olan çevirilerinin, günümüzde çeviri yazının aldığı konumla birlikte paralel olarak, çevresel konumdan merkezi konuma doğru yol aldığı açıkça görülmektedir.

Ne var ki, şu da açıkça belirtilmelidir ki; kaynak eserin, yayınevi tarafından klasik eser olarak çevrilmesi amaçlandıysa daha uzun ve eksiksiz olarak; kısaltma olarak çevrilmesi amaçlandıysa ara sayfalardan alınan parçaların çevrilmesiyle oluşturulan bir kitap haline getirildiği açıkça görülmektedir. Daha da tehlikeli olan, bu kısaltma çevirilerin özellikle 90’lardan sonra yapılmış olanları, çocuk eseri olarak kabul görmekte ve yanlışlarıyla birlikte kitap raflarında yerini almaktadır. Kaynak eser 716 sayfa olmasına rağmen, kısaltma çevirilerin çocuk edebiyatı maskesi altında

piyasada yer bulması, **David Copperfield** romanının da, erkek okur tarafından çocuk kitabı olarak algılanmasına neden olmaktadır. Bu durum, ilk **David Copperfield** çevirisi ve son çevirisi incelendiğinde bile, hedefleri arasında belirgin farklar olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

SONUÇ

“İngilizce Yazılmış Bir Romanın Kaynak Kültürdeki Yeri ve Türkçe’ye Çevirileri Sonucunda Erkek Kültürde Aldığı Yer” adlı bu çalışmanın amacı, inceleme malzemesi olarak seçilmiş olan İngiliz yazar Charles Dickens’in sekizinci romanı olan **David Copperfield**’in 1937-2008 yılları arasında yapılmış Türkçe çevirilerini kapsayan bir kronoloji oluşturmak ve bu kronoloji üzerinden **David Copperfield** çevirilerinin erkek kültürde geçirdiği tarihsel değişimi ve gelişimi Türkiye’nin sosyal ve siyasi tarihi üzerinden yorumlamaktır. Bu doğrultuda, çalışma dört bölümden oluşan bir çerçeve ile sınırlandırılmıştır. Çalışmanın ilk bölümü kuramsal bilgi verirken, ikinci bölüm Türkiye’deki çeviri etkinliğini ele almıştır. Üçüncü bölümde **David Copperfield** romanı ve kaynak kültürdeki konumu incelenmiştir. Dördüncü bölümde ise, çalışmanın uygulamaya dönük bölümü olarak, yapılan kronoloji ışığında dönemsel yorumlama yapılmıştır.

Çalışmanın birinci bölümünün konusu çeviribilimsel kuramlardır. Bu çalışmanın gerektirdiği ölçüde erkek odaklı çeviri kuramları incelenmiş ve özellikle çoğuldizge kuramı üzerinde durulmuştur.

Çalışmanın ikinci bölümünde, çalışmanın sınırları dahilinde Osmanlı İmparatorluğu’nda ve Türkiye Cumhuriyeti’nde çeviri etkinliği iki ayrı başlık altında incelenmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde, inceleme malzemesi olarak seçilen İngiliz yazar Charles Dickens’in ünlü romanı **David Copperfield**’in kaynak kültürde aldığı

yeri görmek açısından romanın özellikleri, yazarın hayatı ve yaşadığı dönem ayrı başlıklar halinde kapsamlı olarak incelenmiştir.

Çalışmanın uygulama kısmını oluşturan dördüncü bölümünde ise, üç aşamalı bir inceleme yolu izlenmiştir: Türkiye’de **David Copperfield** çevirilerinin gelişim çizgisini aktarabilmek için birinci aşama olarak 1937-2008 yıllarını kapsayan bir kronoloji oluşturulmuş, ikinci aşamada bu kronoloji temel alınarak dönemsel değerlendirmeler yapılmıştır. Üçüncü aşamada ise, eldeki verilerle genel bir değerlendirme yapılarak çalışmanın bu bölümü sonlandırılmıştır.

Türkiye’de **David Copperfield** çevirilerinin tarihsel gelişim çizgisine bakıldığında şu noktalar öne çıkmaktadır:

- Türkiye’de yapılmış olan **David Copperfield** çevirilerine bakıldığında, çeviri yazının çok uzun bir geçmişe dayanan bir geleneğe sahip olduğu anlaşılmaktadır. Çeviri yazın ilk örneklerini Tanzimat Dönemi’nde vermeye başlamışken, ilk **David Copperfield** çevirisi Siraceddin tarafından yapılmış ve İbrahim Hilmi Kütüphanesi’nde basılmıştır. Siraceddin adlı çevirmen ise, Cumhuriyet’in ilk özel yayınevlerinden olan İbrahim Hilmi Kütüphanesinin sahibi İbrahim Hilmi Çığıracı’dır.
- Hasan Ali Yücel Dönemi’nde yaşanan yoğun çeviri etkinliği sırasında pek çok klasik ve popüler roman dilimize kazandırılmıştır. I. Neşriyat Kongresi’nde kabul edildiği gibi, bir çok roman ve klasik eserin çevirisi tasarlanmışsa da, çevirilerin çoğu yapılamamıştır. Hasan Ali Yücel’in hazırlattığı listede **David Copperfield**’in adı da bulunmasına rağmen, çevrilememiştir.
- Bu tarihten sonra yapılan ilk çeviri Nurcihan Kesim tarafından yapılan ve Varlık Yayınevi tarafından yayınlanan çeviridir. Varlık

Yayınevi, 50'li yıllarla birlikte erek kültür yazınının gelişime büyük katkıda bulunmuş olan ve adı anılması gereken bir yayınevidir. Varlık Yayınevi, ilgi görmesi sebebiyle aynı **David Copperfield** çevirisini sonraki yıllarda da tekrarlama yoluna gitmiştir.

- 60'lı yıllarda Altın Kitaplar da çeviri yazının gelişimine katkıda bulunan diğer bir yayınevidir. Bu yayınevinden yayınlanan, Gönül Suveren tarafından yapılmış bir **David Copperfield** çevirisi de bulunmaktadır.
- 70'li yıllarla birlikte çeviri yazında tıpkıbasım örnekleri artmaya başlamış, aynı durum **David Copperfield** çevirilerinde de gözlenmiştir. 70'li yıllarla birlikte sol yayınlarda yaşanan artışın etkileri ile **David Copperfield** çevirilerinde de tıpkıbasımlar yayınlanmış, Altın Kitaplar Yayınevinden yayınlanan Gönül Suveren çevirisi kendini tekrar etmemiştir. Aksine, 1972'de yapılan İnkılap ve Aka çevirisi de, yine 70'li yıllarda iki kez daha tekrar yayınlanmıştır.
- 80'li yıllarla birlikte Turgut Özal dönemi olarak bilinen serbest pazar ekonomisi döneminin getirdiği sosyo-ekonomik sorunlar nedeniyle, yayınevleri ticari kaygıyla ucuz ve çevirmeni olmayan çevirileri ardı ardına yayınlamışlar, 2000'li yıllara gelindiğinde bu çeviri etkinliği bir furya halini almıştır.
- 2000'li yıllarda yayınevlerinin politikası tamamen erek okurun isteklerine yönelmiştir. Erek kültürde azımsanmayacak derecede çocuk okur bulunduğunu da kabul edersek, yayınevlerinin büyükler için yazılmış eserleri hangi amaçla “çocuk edebiyatı” ya da “100 Temel Eser” adı altında kısaltma çeviri ile yayınladığı anlaşılmaktadır.

- Ne var ki, **David Copperfield** çevirilerinin özellikle 2000’li yıllarda sayıları artsa da, kalite yönünden hayli geride kalmışlardır. Şunu da eklemek gerekir ki; yapılan çevirilerin kaynak eserle hiçbir bağlantısının kalmadığını, tamamen adaptasyon şekline büründüklerini söylemek mümkündür.

Bu çalışmanın kapsamıyla kısıtlı olmamakla birlikte, benzer çalışmalarda kullanılabilecek bazı saptamaları da burada vurgulamak yerinde olacaktır:

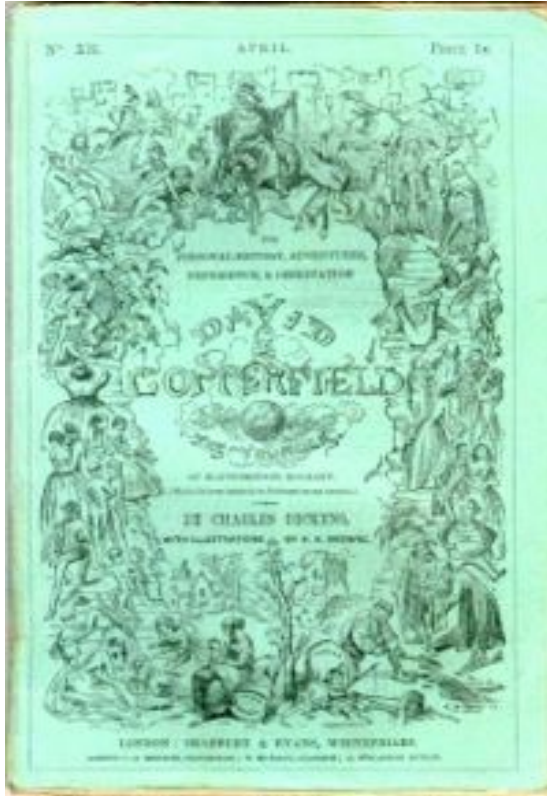
- **David Copperfield** çevirilerinin günümüz çeviri yazınında, kaynak eser klasik bir roman olmasına karşın, çeviri eser çocuk yazını içinde yer aldığından çocuk edebiyatına ve çeviri çocuk edebiyatına olan etkileri inceleme konusu olabilir.
- Türkiye’deki azınlık dillerinde **David Copperfield** çevirileri yer almakta ise, bu çeviriler üzerine bir çalışma yapılabilir. Yine bir kronoloji oluşturularak, çevirisi yapıldığı dilde daha çok klasik eser mi yoksa çocuk eseri olarak mı çevrildiğine bakılabilir ve değerlendirilebilir.
- **David Copperfield** çevirileri üzerinde tamamen metinsel boyutta bir çalışma yapılarak yazın çevirisi eleştirisi ve karşılaştırmalı çeviri eleştirisi malzemesi oluşturulabilir.
- Bütün bu çalışmalara çeviri eserlerin yayınevleri ve çevirmenleri de dahil edilerek çeviri tarihi açısından daha kapsamlı çalışmalar yapılabilir.

Sonuç olarak, şunu belirtmek gerekir ki, yukarıda yer alan bulgu ve değerlendirmeler araştırmanın amacı ve kapsamıyla sınırlıdır. Yukarıdaki öneriler doğrultusunda bu çalışma, geliştirilmeye ve farklı boyutlarda işlenmeye açıktır. Bu

Çalışma, yalnızca erek eviri yazın içinde **David Copperfield** evirilerinin aldığı konumu bilimsel temellere dayandırma çabasında olup, bunu gerçekleştirebildiği ölçüde işlevini yerine getirmiş sayılacaktır.

EKLER

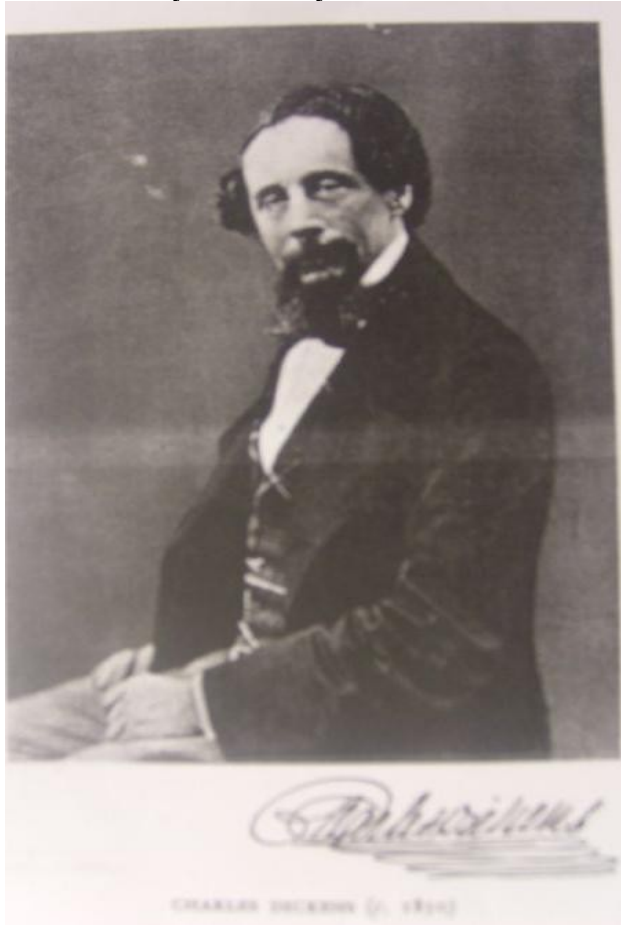
RESİMLER

Resim 1: DAVID COPPERFIELD'in kapağı.

Resim 2: Yayınlanan aylık seriler.

Resim 3: CHARLES DICKENS

Resim 4: Dora ile görüşme.

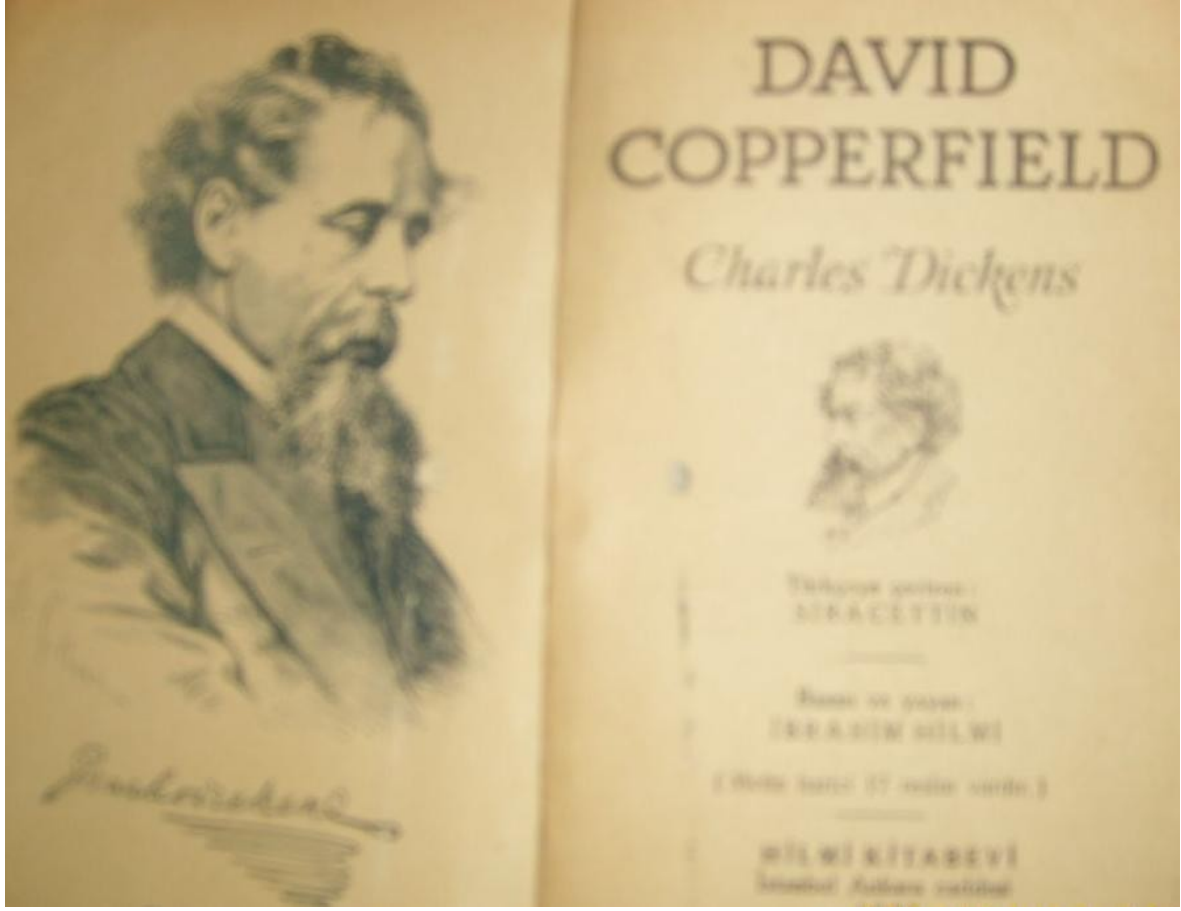
Resim 5: Miss Betsey Trotwood ve David.

Resim 6: Evleniyorum

Resim 7: Romanın ilk Türkçe çevirisi (1937)

Resim 8: İlk çevirinin ilk sayfası.

Resim 9: Varlık çevirisinin kapağı.

KAYNAKÇA

Abrams, M.H (ed.): **The Norton Anthology of English Literature**, 6. edition, Volume 2, NY, 1993.

Akbayar, Nuri: “Tanzimattan Cumhuriyet’e Çeviri”, **Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi**, Cilt II, İstanbul, İletişim Yayınları, 1985.

Akünel, Dünder: “Çeviri ve Batılılaşma”, **Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi**, Cilt II, İstanbul, İletişim Yayınları, 1985.

Aksoy, N. Berrin: **Geçmişten Günümüze Yazın Çevirisi**, Ankara, İmge Kitabevi Yayınları, 2002.

Borges, J.L., Maria E. Vazquez: **İngiliz Edebiyatına Giriş**, (çev. Celal Üster) İstanbul, Alfa Yayınları, 1987.

Buckley, Jerome H.(ed.) : **David Copperfield**, New York Edition, New York, 1990.

- Carter Ronald, John McRae: **The Penguin Guide to English Literature: Britain and Ireland**, Penguin Books, England, 1996.
- Chesterton, G.K.: **Appreciations and Criticism of the Works of Charles Dickens**, Haskell House Publishers Ltd., N.Y., 1970.
- Collins, Philip (ed.): **Dickens: The Critical Heritage**, Routledge and Kegan Paul, London, 1971.
- Coşkun, Alev: **Hasan Ali Yücel: Aydınlanma Devrimcisi**, İstanbul, Cumhuriyet Kitap, 2007.
- Çıkar, Mustafa: **Hasan-Ali Yücel ve Türk Kültür Reformu**, Ankara, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1998.
- Eruz, Sakine: **Çeviriden Çeviribilime**. İstanbul. Multilingual Yayınları, 2003.
- Even-Zohar, İtamar: “Yazınsal Çoğuldizge İçinde Çeviri Yazının Durumu”, Çev. Saliha Paker, **Çeviri(bilim) nedir?**, Haz. Mehmet Rifat, İstanbul, Dünya Yayıncılık, 2004.

- Forster, John: **The Life of Charles Dickens**, The Chapman and Hall Ltd, London, 1928.
- Göktürk, Akşit: **Çeviri:Dillerin Dili**, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 1994.
- Gürçağlar, Şehnaz T: **Kapılar Çeviri Tarihine Yaklaşımlar**, İstanbul, Scala Yayıncılık, 2005.
- Gürçağlar, Şehnaz T: “Çoğuldizge Kuramı” **Çeviri(bilim) nedir?**
Başkasının Bakışı. Yay. Haz. Mehmet Rıfat.
İstanbul, Dünya Yayınları, 2003.
- Günyol, Vedat: “Türkiye’de Çeviri” **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, Cilt II, İstanbul,İletişim Yayınları, 1983.
- Houghton, Walter, E.: **The Victorian Frame of Mind: 1830-1870**, Yale University Press, New Haven and London, 1957.
- Johnson, Edgar: **Charles Dickens: His Tragedy and Triumph**, Simon and Schuster, Volume 2, New York, 1952.
- Jordan, John O.(ed.): **The Cambridge Companion to Charles Dickens**, Cambridge University Press, 2001.
- Kili, Suna: **Türk Devrim Tarihi**, İstanbul, İş bankası Kültür Yayınları, 2002.

- Kongar, Emre: **Küresel Terör ve Türkiye**, 2. basım, İstanbul, Remzi Kitapevi, 2001.
- Kongar, Emre: **Tarihimizle Yüzleşmek**, 13. basım, İstanbul, Remzi Kitapevi, 2006.
- Korkmaz, Ramazan (haz.): **Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı 1839-2000**, Ankara, Grafiker Yayıncılık, 2005.
- Kudret, Cevdet: **Türk Edebiyatında Hikaye ve Roman 1859-1959**, Ankara, Bilgi Yayınevi, 1970.
- Kurultay, Turgay: “Cumhuriyet Türkiyesinde Çevirinin Ağır Yüğü ve Türk Hümanizması”, **Alman Dili ve Edebiyatı Dergisi**, İstanbul, Çantay Kitabevi, 1998.
- Mumcu, Ahmet: **Tarih Açısından Türk Devriminin Temelleri ve Gelişimi**, İstanbul, İnkılap Yayınları, 1996.
- Patten, Robert L.: **Charles Dickens and His Publishers**, Oxford University Press, 1991.
- Pearson, Hesketh: **Dickens: His Character, Comedy and His Career**, Methven and Co., London, 1949.

- Polat, Hasan Ali: “Süreç Odaklı Bir Bakışla Türkiye’de Çizgi Roman Çevirileri”, **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul Üniversitesi, 2006.
- Priestly, J.B.: **Charles Dickens and His World**, The Viking Press, New York, 1969.
- Reed, John Robert: **Victorian Conventions**, Ohio University Press, USA, 1975.
- Storey, Graham: **David Copperfield: Interweaving Truth and Fiction**, Twayne Publishers, Boston, 1991.
- Shattock, Joanne: **The Cambridge Bibliography of English Literature 1800-1900**, Cambridge University Press, 1997.
- Steig, Michael: **Dickens and Phiz**, Bloomington, Indiana University Press, 1978.
- Şengel, Deniz: **Dickens ve Sidney: İngiltere’de Ulusal Edebiyatın Doğuşu**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2002.
- Şengör, Celal: **Hasan-Ali Yücel ve Türk Aydınlanması**, Ankara, Tübitak Yayınları, 2001.
- Tambling, Jeremy (ed.): **David Copperfield**, Penguin Classics, London, 1996.
- Tanpınar, Ahmet Hamdi: “Bizde Roman I-II”, **Edebiyat Üzerine Makaleler**, 2. basım, İstanbul, Dergah Yayınları, 1977.

- Urgan, Mina: **İngiliz Edebiyatı Tarihi III**, İstanbul, Altın Kitaplar, 1991.
- Ülken, Hilmi Ziya: **Türkiye’de Çağdaş Düşünce Tarihi**, İstanbul, Ülken Yayınları, 1996.
- Ülken, Hilmi Ziya: **Uyanış Devirlerinde Tercümenin Rolü**, İstanbul, Ülken Yayınları, 1997.
- Wilson, Angus: **The World of Charles Dickens**, Martin Secker and Warburg, London, 1970.
- Yazıcı, Mine: **Çeviri Etkinliği**. İstanbul, Multilingual Yayınları. 2004.
- Yazıcı, Mine: **Çeviribilimin Temel Kavram ve Kuramları**. İstanbul, Multilingual Yayınları, 2005.
- Yücel, Tahsin: “Dil Devriminin Gelişimi”, **Alman Dili ve Edebiyatı Dergisi**, İstanbul, Çantay Kitabevi, 1998.
- Yücel, Faruk: “Türkiye’nin Aydınlanma Sürecinde Çevirinin Rolü”, Hacettepe Üniversitesi, **Edebiyat Fakültesi Dergisi**, Cilt 23 Sayı 2, Ankara, 2006.
- Yücel, Faruk: **Tarihsel ve Kuramsal Açından Çeviri Edimi**, Ankara, Dost Kitabevi, 2007.
- Zweig, Stefan: **Üç Büyük Usta: Balzac, Dickens, Dostoyevski**, (çev.Nafer Ermiş) İstanbul, İş Bankası Kültür Yayınları, 1995.

Zürcher, Erik Jan:

Modernleşen Türkiye'nin Tarihi, İstanbul, İletişim
Yayınları, 1993.